

Betrokken samenleving, betrouwbare overheid.

Werk op maat voor
alle generaties

Investeren in mensen

Zorgen voor morgen

Misdaad bestrijden

Stad, land en water
in duurzame harmonie

Een vitale democratie
in Nederland en Europa

Een sterke en
duurzame economie

Nederland
internationaal solidair

Menswaardige
medische technologie

Inkomenszekerheid
bieden

Inhoudsopgave

Inleiding

CDA Verkiezingsprogram
2002 - 2006Christen-democratische
waarden en idealen:
een betrokken samenlevingConcrete doelstellingen CDA
voor regeerperiode 2002 - 2006Top 10 CDA-prioriteiten
2002 - 2006Overzicht financiële ruimte en
investerings

Thema I

Werk op maat voor
alle generaties

Thema II

Investeren in mensen

Thema III

Zorgen voor morgen

Thema IV

Misdaad bestrijden

Thema V

Stad, land en water in
duurzame harmonie

Thema VI

Een vitale democratie in
Nederland en Europa

Thema VII

Een sterke en duurzame
economie

Thema VIII

Nederland internationaal
solidair

Thema IX

Menswaardige medische
technologie

Thema X

Inkomenszekerheid
biedenRecente rapporten van
het CDA

“De politiek moet niet de tijd tussen de vingers laten doorglippen, vast als zij soms zit tussen de noodzaak van verandering en de wens tot het behoud van het bestaande en een gebrek aan visie voor wat er in de plaats kan komen”.

Deze passage komt uit “*Nieuwe Wegen, Vaste Waarden,*” het document uit 1995 dat de basis vormde voor een proces van heroriëntatie en herbezinning in het CDA.

Zeven jaar die optimaal zijn gebruikt om de vaste waarden uit te werken in concrete nieuwe wegen vanuit een christen-democratische visie op de toekomst van onze samenleving. Een visie die aansluit bij maatschappelijke veranderingen en de nieuwe keuzewensen van mensen en vraagt om een moedige en visionaire politiek: een politiek die niet de veilige haven van de automatiseren zoekt. Het CDA heeft met diverse rapporten de afgelopen jaren het eigen verhaal in concrete voorstellen handen en voeten gegeven. Dit program is in lijn met die rapporten alsook met het vorige verkiezingsprogramma “*Samenleven doe je niet alleen*” uit 1998 en met de belangrijkste standpunten die de CDA-Tweede Kamerfractie de afgelopen paar jaar heeft uitgedragen. Een program waarin wordt gekozen voor een andere aanpak.

Dit program is ook de afsluiting van een uniek proces in de Nederlandse politiek. In december 2000 startte het CDA de “*Competitie van Ideeën:*” via onder meer een speciale internetsite kon iedere Nederlander zijn of haar concrete beleidswensen aandragen. Het proces is een succes te noemen, want meer dan 20.000 mensen - CDA'ers en niet-CDA'ers, jong en oud - hebben aan deze competitie meegedaan. De duizenden voorstellen die het CDA-bureau ontving, werden gekanaliseerd door tien themagroepen waar meer dan 200 mensen deel van uitmaakten,

waaronder veel deskundigen uit de praktijk van onder meer verpleging, politie en onderwijs. Deze groepen hadden de taak om te komen tot elk tien concrete aanbevelingen. Een echte Competitie van Ideeën dus, waarbij 100 punten overbleven.

Het Programteam bracht vervolgens deze 100 ideeën in debat. De leden voerden tientallen gesprekken met maatschappelijke organisaties, organiseerden publieke debatten in het hele land en belegden speciale expert-meetings. Dit leidde tot een aanscherping van de 100 ideeën met als resultaat een ontwerp. Dit ontwerp is vervolgens besproken in de honderden afdelingen. Dit heeft geleid tot diverse wijzigingsvoorstellen waarover de Partijraad van 22 februari 2002 besluiten heeft genomen. Deze definitieve versie van het program is bekrachtigd door het congres van 23 februari 2002. Ongeveer drie-kwart van de plannen in dit program is afkomstig uit het proces van de Competitie van Ideeën. Deze zijn gemarkeerd met een*. Een concreet, helder en vooral onderscheidend christen-democratisch program waarin niet de markt en niet de overheid, maar mensen zelf in al hun verbanden centraal staan.

Graag bedank ik, mede namens mijn collega's in het Programteam, de duizenden deelnemers aan de Competitie van Ideeën, de meer dan tweehonderd leden en voorzitters van de themagroepen, haar adviseurs: Jaap de Hoop Scheffer, Marnix van Rij, Jan Peter Balkenende, Bert de Vries, Yvonne Timmerman- Buck, Gerrit Braks en Ab Klink en verder Guusje Dolsma, Peter Spierings, Evert Jan van Asselt, Sybrand van Haersma Buma, Pieter Tulner, Joep Mourits en Virga van Kooten-van den Bosch. We hebben het volste vertrouwen dat met dit program het CDA, onder leiding van Jan Peter Balkenende, een sterke basis kan leggen voor een goed resultaat in de komende verkiezingen.

Met vriendelijke groet,

Jan-Michiel Hessels (voorzitter)	Kathleen Ferrier (vice-voorzitter)
Ank Bijleveld-Schouten	Dick van Hemmen
Kees Koedijk	Ciel Meewis
René Paas	Paul Rüpp
Alex Krijger (secretaris/redactie)	

Betrokken samenleving, betrouwbare overheid

Nederland is een samenleving in verandering. De samenleving is veelkleuriger en diverser geworden. De nieuwe eeuw biedt nieuwe kansen en mogelijkheden. Internet brengt de wereld in de huiskamer, heeft invloed op het werken en verandert de positie van mensen als burger en als consument. De komst van de euro slecht weer een Europese barrière en is een teken van de verdere internationalisering van de economie.

Samenleven houdt niet op bij de grenzen. Zowel voor de internationale als de nationale samenleving geldt dat zonder zekerheid, stabiliteit en rechtvaardige verhoudingen duurzame ontwikkeling niet mogelijk is. Als internationaal niet adequaat wordt samengewerkt, krijgen landen met onbeheersbare processen van armoede, geweld, oorlog, terrorisme of milieubedreiging te maken. Respect voor mensenrechten en het bevorderen van behoorlijk democratisch bestuur zullen daarom naast economische samenwerking de centrale doelstellingen van internationaal veiligheidsbeleid moeten zijn. Waar de menselijke waardigheid in het geding is, mag de internationale gemeenschap niet afzijdig blijven. Het CDA steunt daarom ook het door de VS ingezette beleid om internationaal, in EU- en NAVO-verband, het terrorisme te bestrijden en de waarden gerechtigheid en solidariteit te verdedigen. Waarden waar christen-democraten sterk aan hechten en die moeten worden doorgegeven van generatie op generatie.

Nederland heeft jaren van economische voorspoed achter de rug. De overheid werd rijker, bedrijfswinsten stegen en veel mensen gingen het financieel voor de wind. Achter deze positieve ontwikkelingen schuilen structurele problemen. Nederland is het wachten moe. De wachtlijsten in de zorg zijn blijvend toegenomen, de verzorging in onder meer de verpleeghuizen verschaalde, ondanks de miljarden extra. In het onderwijs zijn de klassen niet kleiner geworden, op de weg werden de files langer en langer en bij justitie bleef de tijd tussen aanhouding, strafproces en strafvoltrekking veel te lang. Tekorten zijn

er ook als het gaat om het aanbod van voldoende woningen voor huishoudens met middeninkomens, met name in de Randstad. Verder is er nog steeds een groot aantal mensen dat van een laag inkomen moet zien rond te komen. Armoede bestaat nog in Nederland. De 'armoedeval' nam in omvang de afgelopen jaren toe. Daarnaast zijn er nog teveel belemmeringen voor mensen om een nieuwe balans in hun leven te vinden tussen arbeid, zorg, scholing en andere activiteiten. Veel immigranten en 55-plussers hebben geen betaalde baan en het aantal van bijna een miljoen geheel of gedeeltelijk arbeidsongeschikten in de WAO is onaanvaardbaar hoog. Het vertrouwen in de overheid, als het gaat om de uitvoering van kerntaken, zoals handhaving van regels en veiligheid, is laag.

Langzamerhand komen er steeds meer gevoelens van onbehagen en onzekerheid op. Er is - ondanks alle welvaart - sprake van een toegenomen maatschappelijke bezorgdheid en angst voor verlies van sociale binding. Sociale verbanden staan onder druk. Mensen ervaren de samenleving als complex en onpersoonlijk en men is op zoek naar zekerheid, herkenning en respect. Twijfels zijn er ook over de toekomstige financiering en kwaliteit van de zorg. Gevoelens van onveiligheid en onmacht zijn duidelijk waarneembaar.

● ● ● Christen-democratische waarden en idealen: een betrokken samenleving ● ● ●

Het CDA geeft in dit verkiezingsprogramma een antwoord op de veranderingen en uitdagingen en oplossingen voor structurele problemen. In de visie van het CDA kunnen in een steeds diverser en mondiger samenleving, die oplossingen alleen gerealiseerd worden als mensen hun vrijheid en idealen in samenwerking met anderen realiseren. Die visie is gebaseerd op onze uitgangspunten:

- 1. Gespreide verantwoordelijkheid:** vrijheid komt het beste tot haar recht als mensen verantwoordelijkheid kunnen dragen voor zichzelf en hun naasten en derhalve de ruimte krijgen eigen keuzes te maken waarbij de overheid zich beperkt tot haar kerntaken. Dan ontstaat ruimte voor een rijkgeschakeerde en solidaire samenleving.
- 2. Publieke gerechtigheid:** een betrouwbare overheid moet op basis van vaste waarden de burger weer de zekerheid van de rechtstaat bieden en duidelijke grenzen stellen.
- 3. Solidariteit:** vraagt om betrokkenheid tussen generaties en tussen arm en rijk en een rechtvaardig en voorspelbaar inkomensbeleid waarbij de sterkste schouders de zwaarste lasten dragen en de draagkracht van huishoudens uitgangspunt is.
- 4. Rentmeesterschap:** alleen als wij op verantwoorde wijze omgaan met de ons toevertrouwde leefomgeving, de natuur en het milieu zorgen wij voor een duurzame welvaart ook voor volgende generaties.

Concrete doelstellingen CDA voor regeerperiode 2002-2006

Onze christen-democratische waarden en idealen tezamen met de hoofdlijnen van dit program moeten leiden tot een:

1. Samenleving, waarin mensen zelf of in hun verbanden en organisaties, hun verantwoordelijkheid kunnen nemen. Het is niet overwegend de staat of de markt die de dienst uitmaakt, maar vooral de samenleving zelf die centraal staat. Een betrokken samenleving waarin respect, fatsoen, integriteit, verantwoordelijkheid en zorg voor elkaar de boventoon voeren.
2. Betrouwbare en duidelijke overheid die waardevast een hoog niveau van publieke dienstverlening aanbiedt en staat voor haar eigen taken. Investeren in de kerntaken van die overheid is meer dan het bieden van extra geld. Structurele veranderingen zijn noodzakelijk.
3. Betrokken en open samenleving die solidair is met ontwikkelingslanden en staat voor mensenrechten, het bevorderen van behoorlijk democratisch bestuur en bestrijding van ongelijkheid en armoede wereldwijd.
4. Duurzame groei van de welvaart voor huidige en toekomstige generaties op basis van een solide financieel-economisch beleid met ruimte voor maatschappelijk initiatief en ondernemerschap, waarin niet alleen het belang van aandeelhouders telt.

Het CDA doet in dit program concrete beleidsvoorstellen op basis van drie hoofdlijnen van aanpak om de betrokken samenleving die het voor ogen staat dichterbij te brengen

1. Zeggenschap: minder overheid, meer mensen zelf laten kiezen

Meer geld is niet het wondermiddel. Het CDA kiest voor een radicale omkering van de zeggenschap in de zorg, kinderopvang, scholing en het onderwijs. Niet de overheid bepaalt het aanbod van de instellingen,

maar de gebruikers. Dat betekent dat instellingen als zorgaanbieders en scholen zich moeten gaan richten op de zorgvrager, klant, scholier of ouder, omdat zij dan niet langer afhankelijk zijn van de overheid, maar van de keuze van de mensen zelf. Veel meer moet tegemoet worden gekomen aan de wens van veel mensen om zelf een nieuwe balans te kunnen vinden tussen scholing, arbeid, opvoeding van kinderen, zorgtaken en andere activiteiten. Met name voor gezinnen en ouderen valt er op dit moment te weinig te kiezen. Dat betekent een keuze voor vraagfinanciering, die mensen ondersteunt in hun draagkracht, in de zorg, onderwijs, kinderopvang en wonen/huren. Via deze vraagfinanciering wordt fors geïnvesteerd in de verschillende sectoren en kunnen achterstanden ingelopen worden. De overheid waarborgt en stelt regels aan de kwaliteit en (financiële) toegankelijkheid. Het betekent dat er meer ruimte komt voor non-profit- en maatschappelijke initiatieven en ondernemerschap, zodat een pluriform en fijnmaziger aanbod ontstaat. Dit maakt onnodige staatsbemoedening en bureaucratie overbodig.

2. Kwaliteitsoffensief

Er moet gericht worden geïnvesteerd vooral om de tekorten, 'armoede', aan te pakken op gebieden als veiligheid en justitie, onderwijs, gezondheidszorg, infrastructuur en het familie- en gezinsbeleid. Het CDA wil daarvoor extra geld uittrekken. Dit geld komt voor een belangrijk deel uit het terugbrengen van bestaande, niet langer noodzakelijke of doelmatige, uitgaven en fiscale herschikkingen.

3. Betrouwbare en daadkrachtige overheid

De eigen publieke taak van de overheid om de burger veiligheid te bieden wordt ondergraven door een gedoogbeleid en een "sorry- en uitvluchtencultuur". Het CDA kiest voor een daadkrachtige en betrouwbare overheid als het gaat om veiligheid, justitie, infrastructuur en handhaving van wet- en regelgeving. Een overheid die teveel wil regelen en die vervolgens die regels niet handhaaft, verliest terecht het vertrouwen. Aan het gedogen moet een einde komen. Een betrouwbare overheid voorkomt dat de rekening naar toekomstige generaties wordt doorgeschoven. De overheid is er ook om het zwakke en weerloze te beschermen. Daarom worden er grenzen gesteld aan biotechnologie en moeten de medisch-ethische regels strikt gehandhaafd worden. Het CDA wil daarnaast dat de overheid niet alleen betrouwbaar is maar evenzeer voorspelbaar en consequent.

● ● ● Top 10 CDA-prioriteiten 2002-2006 ● ● ●

- I** Gezinnen met kinderen krijgen meer keuzevrijheid in het combineren van werken, zorgen en leren. Daarnaast komt er meer financiële armlslag voor gezinnen door een hogere kinderbijslag en kinderkorting. De kinderopvang wordt fors uitgebreid met vele duizenden plaatsen.
- II** Er komt een einde aan het gedoogbeleid. Regels en wetten worden gehandhaafd. Er worden middelen geïnvesteerd voor 10.000 agenten extra op straat en in de buurt, en voor rechercheurs. Ook is er extra geld beschikbaar voor uitbreiding van justitie en de rechterlijke macht. Opsporingspercentages zullen dan stijgen, doorlooptijden van strafprocessen kunnen korter worden en opsporingsmogelijkheden (DNA en identificatieplicht) worden uitgebreid.
- III** Scholen worden weer zelf verantwoordelijk. De achterstanden in het onderwijs worden ingehaald door een extra investering. Scholen mogen dit geld regelvrij inzetten. Goede (materiële) voorzieningen voor leraren en leerlingen en betere arbeidsvoorwaarden kunnen daaruit betaald worden. Ook wordt geïnvesteerd in kleinere scholen en klassen.
- IV** De wachtlijsten worden teruggedrongen dankzij een nieuw vraaggestuurd zorgstelsel met minder centrale regelgeving, betere arbeidsvoorwaarden en meer keuzemogelijkheden voor de burger, onder behoud van solidariteit. Inkomenssolidariteit wordt vormgegeven via een inkomensafhankelijke zorgkorting, die verankerd wordt in de sociale zekerheidswetgeving.
- V** De instroom in de WAO wordt beperkt door een heldere verantwoordelijkheidsverdeling. Werkgevers en werknemers krijgen de verantwoordelijkheid in de eerste twee jaar van ziekte en voor de aanvullende arbeidsongeschiktheidsuitkeringen. De overheid blijft verantwoordelijk voor de WAO-verzekering voor werknemers die geheel of gedeeltelijk duurzaam medisch arbeidsongeschikt zijn geworden.
- VI** Terugdringen van de fileproblematiek: extra investeringen in wegen en openbaar vervoer. De gemiddelde automobilist wordt niet op hogere kosten gejaagd door nieuwe beprijzingsinstrumenten voordat er alternatieven zijn.
- VII** Terugdringen van wachtlijsten voor woningen door meer ruimte voor gevarieerde woningbouw. In stedelijke gebieden wordt de eenzijdigheid doorbroken door de beschikbaarheid van koopwoningen tot 200.000 euro sterk te vergroten: doelstelling is 25% van de woningen. Kleinere gemeenten krijgen meer mogelijkheden om de eigen bevolking vast te houden, onder andere door nieuwe bindingseisen. Door het scheiden van wonen en zorg in de AWBZ komt er meer ruimte voor nieuwe combinaties van wonen en zorg. Gerichte armoedebestrijding door verlagen huurlasten.
- VIII** De overheid blijft verantwoordelijk voor de AOW als welvaartsvast basispensioen. Mede om de kosten van de vergrijzing te kunnen opvangen wordt de staatschuld binnen een generatie afgelost. Werkgevers en werknemers blijven eindverantwoordelijk voor de aanvullende pensioenen. Oudere werknemers worden, ook financieel, gestimuleerd om langer werkzaam te blijven. (extra investeringen voor maatregelen arbeidsmarkt)
- IX** Voor het asielbeleid moet op langere termijn de UNHCR de (daarvoor goed toegeruste) instantie worden die de eerste opvang van vluchtelingen en beoordeling van asielzoekers coördineert en uitvoert. In de asielprocedure wordt een knip aangebracht: eerst moet de identiteit worden vastgesteld, voordat de beoordeling van het asielverzoek kan plaatsvinden.
- X** Nederland is geen economisch immigratieland. Arbeidszoekenden van buiten de EU worden slechts toegelaten met een arbeidsvergunning. Toegelaten vreemdelingen moeten een inburgeringsexamen afleggen waarbij een resultaatverplichting geldt. Een permanente verblijfsvergunning is hieraan gekoppeld.

● ● ● Overzicht financiële ruimte en investeringen ● ● ●

Het is lange tijd economisch goed gegaan in Nederland.

Het succes van de Nederlandse economie moet echter in een internationale context worden geplaatst. Onze relatief kleine, maar wel krachtige economie is open en in bijzondere mate afhankelijk van de ontwikkelingen in de wereld-economie. De sterke groei van de wereldhandel heeft de afgelopen jaren in belangrijke mate bijgedragen aan de groei van onze economie en werkgelegenheid.

Dat is geen automatisme. Onze internationale voorsprong op het gebied van een gematigde loonkostenontwikkeling zijn wij inmiddels kwijtgeraakt en de winstgevendheid -en daarmee investeringsbereidheid- van de bedrijven staat, onder druk. Bovendien munt de Nederlandse economie nog niet uit als innovatieve koploper.

Bij alle jubelgeluiden over de Nederlandse economie horen ook de eerder genoemde tekorten in het onderwijs, de gezondheidszorg en de bereikbaarheid. Daarnaast is de groei van de werkgelegenheid voor een groot deel te vinden in deeltijdwerk, met niet zelden te weinig opleidingsmogelijkheden, is er nog een relatief groot aantal mensen dat van een laag tot zeer laag

inkomen moet zien rond te komen en is tenslotte de arbeidsdeelname in Nederland nog steeds relatief laag.

Nederland wordt nu, net als de andere Europese landen, geconfronteerd met een aanmerkelijk lager, groeipercen-tage dan het afgelopen decennium. Daarnaast moet de komende decennia rekening gehouden worden met de toenemende vergrijzing en moet Nederland ervoor zorgen dat het ook in de toekomst aan zijn verplichtingen jegens de burgers kan voldoen.

Vanuit dat perspectief vindt het CDA dat er de komende kabinetsperiode een solide en daadkrachtig financieel-economisch beleid gevoerd moet worden. Dat betekent dat:

- (1) De staatsschuld van het Rijk binnen één generatie moet worden afgelost om straks de kosten van de vergrijzing te kunnen opvangen.
- (2) De overheidsuitgaven moeten worden aangepast en gerichte lastenverlichting en investeringen worden doorgevoerd.
- (3) De arbeidsparticipatie verder moet toenemen, voornamelijk door grotere deelname van vrouwen, ouderen en immigranten en beperking van de instroom in arbeidsongeschikt-

heidsregelingen. Daarbij gaat het om een optimale arbeidsdeelname; met ruimte voor opvoeding en een "leven lang leren".

Solide moet de overheid zijn, omdat zorg voor toekomstige generaties vereist dat zorgvuldig wordt omgegaan met gemeenschapsgeld. Daadkrachtig moet de overheid zijn om de noodzakelijke omkering van de sturing in de zorg, kinderopvang en het onderwijs te kunnen doorvoeren; om de handhaving van regels beter ter hand te nemen, de onveiligheid terug te dringen en de noodzakelijke investeringen in de infrastructuur te kunnen uitvoeren; om de groei van het aantal arbeidsongeschikten te keren; en om een gericht en rechtvaardig inkomensbeleid te kunnen voeren. Lasten van burgers en bedrijven moeten zo mogelijk worden verlicht in het verlengde van belangrijke structurele aanpassingen.

In de afgelopen jaren heeft het CDA veel beleidsalternatieven ontwikkeld. Zij maken deel uit van het voorliggende programma. Zij vergen investeringen in termen van geld, herschikkingen binnen de rijksbegroting en het omzetten van aanbodfinanciering in vraagfinanciering. Verantwoordelijkheden worden zo hersteld en betrokkenheid gestimuleerd.

Solide en daadkrachtig financieel beleid

- Het belang van de stabilisatiefunctie van de begroting is toegenomen nu het monetaire beleid door de Europese Centrale Bank op Europees niveau wordt bepaald. Criteria die van belang zijn voor het begrotingsbeleid en gebaseerd zijn op solide en houdbare macro-economische uitgangspunten zijn neergelegd in het Stabiliteitspact. Deze criteria - die onder geen beding opgerekt mogen worden - gelden voor ieder EMU-land en dus moet ook Nederland zich daaraan houden. Een trendmatig begrotingsbeleid waarin inkomsten en uitgaven gescheiden zijn, brengt de noodzakelijke bestuurlijke rust.
- In het trendmatige begrotingsbeleid dat het CDA voorstaat worden inkomstenmeevallers in de rijksbegroting voor 75% gebruikt om de staatsschuld te verlagen.
- Binnen het kader van het trendmatig begrotingsbeleid dienen inkomsten-tegenvallers te worden opgevangen door bezuinigingen zodra er een begrotingstekort dreigt te ontstaan.
- De budgettaire ruimte wordt (voorlopig) geraamd op basis van een trendmatige groei van 2.25%.
- De uitgaven worden voor de hele kabinetsperiode vastgelegd in meerjarige uitgavenkaders voor de sectoren Rijk, Sociale zekerheid en Zorg. Begrotingsoverschrijdingen binnen de sector Rijk dienen binnen deze

sector te worden opgevangen.

- Vermogenoverschotten van de sociale fondsen zijn van werkgevers en werknemers die de premies hebben opgebracht en gaan niet naar de staatskas. De premies voor de sociale zekerheid worden kostendekkend vastgesteld over de conjunctuurcyclus zodat de premie een stabiele hoogte heeft. Eventuele overschotten worden dan aangehouden voor economisch slechtere tijden.
- De kosten van het gezondheidszorgstelsel dienen tot aan de invoering van een nieuw tarievenstelsel in 2005 reëel te worden geraamd, zodat het budget de vraag kan volgen. Daarna is het uitgavenkader Zorg beperkt tot de AWBZ.

Demografische ontwikkelingen stuw- en de uitgaven voor AOW en zorg de komende decennia omhoog.

- Vergroten van de arbeidsparticipatie is een effectief middel om de kosten van de vergrijzing op te vangen. Het zal in de komende jaren vooral gaan om het vergroten van de arbeidsparticipatie van specifieke groepen, zoals ouderen, WAO-ers en van immigranten. Werken moet bovendien uitdagend blijven, arbeidsorganisaties moeten inspelen op de gewijzigde voorkeuren van mensen die een nieuwe balans willen tussen betaalde arbeid en andere verantwoordelijkheden en het blijvend investeren in kennis en scholing is van toenemend

belang voor een duurzame arbeidsparticipatie.

- Naast verbreding van het draagvlak door een grotere arbeidsparticipatie is het aflossen van de staatsschuld van het rijk nodig om de kosten van vergrijzing op te kunnen vangen. Deze schuld mag niet als onbetaalde rekening geheel bij toekomstige generaties worden neergelegd. Daarom is het CDA van mening dat de staatsschuld binnen een generatie moet worden afgelost. Daarvoor is jaarlijks een overschot op de begroting nodig van circa 1% van het Bruto Binnenlands Product (stortingen in het AOW-Spaarfonds inbegrepen).

Gerichte lastenverlichting

- De financiële ruimte die zal worden aangewend voor lastenverlichting wordt in perspectief gezien van de werking van de arbeidsmarkt, financieel-economische ontwikkeling en de ontwikkeling in andere landen. Gerichte lastenverlichting heeft daarbij de voorkeur boven generieke lastenverlichting.

I

Werk op
maat voor alle
generaties.

Ons land heeft met een tekort aan arbeidskrachten te maken, terwijl een grote groep mensen betaald zouden kunnen (en willen) werken. Er zijn kennelijk aansluitingsproblemen tussen vraag en aanbod van werk. Deze aansluitingsproblemen hebben te maken met de nieuwe dynamiek van de arbeidsmarkt in de kenniseconomie en met de nieuwe levensloop waarin mensen veel zaken combineren. De standaardlevensloop van leren, betaald werken en pensioen, gekoppeld aan het kostwinnerschap is in toenemende mate aan het verdwijnen.

De begrenste tijd die mensen tijdens een dag, week, maand of jaar ter beschikking staat, zal per fase in de levensloop op een andere

manier verdeeld worden over betaald werken, opvoeden, zorgen, leren en ontspannen. Om die herijking van balansen goed te laten verlopen moet het mogelijk worden voor mensen om tijd en inkomen te spreiden over de levensloop.

Om duurzame economische groei te kunnen realiseren is het belangrijk om het arbeidsaanbod te vergroten. Ondanks de groei van de werkgelegenheid en de grote vraag op de arbeidsmarkt, is de arbeidsdeelname in Nederland relatief laag. De arbeidsdeelname van minderheden loopt nog steeds achter. De arbeidsmobiliteit in de EU is beperkt. Het aantal mensen

met een arbeidsongeschiktheidsuitkering bedraagt bijna een miljoen. Een fundamentele herziening van de WAO is nodig. De harde kern van werklozen moet aan een baan worden geholpen.

De noodzaak om mensen positief betrokken te houden bij de arbeidsmarkt tekent zich inmiddels duidelijk af. Dat vereist dat de baan uitdagend blijft, dat in kerncompetenties van mensen wordt geïnvesteerd en dat scholing bereikbaar en toegankelijk is voor oudere werknemers. Aanbod van goed onderwijs dat maatwerk biedt is daarbij cruciaal. De innovaties in de kenniseconomie volgen elkaar in een rap tempo op. Alleen wederkerend onderwijs kan aan de behoefte aan kennis tegemoetkomen. Nog geen 35% van de mensen tussen de 55 en 65 jaar heeft een betaalde baan. Veel oudere werknemers zouden graag willen blijven werken, als het werk qua inhoud en duur zou passen bij hun levensfase. Een voorwaarde hiervoor is dat werknemers tijdens hun totale arbeidsperiode die training, scholing en coaching kunnen krijgen die van belang is voor het behouden van een betaalde plaats op de arbeidsmarkt tot aan de pensioengerechtigde leeftijd. Daarom moet leeftijdsdiscriminatie bij arbeid en bijvoorbeeld in personeelsadvertenties verboden worden.

De gezinsfase is nog altijd de spelperiode in de levensloop. Het is ook de fase waarin de koopkracht het laagst is

en de tijdsdruk het grootst. Juist omdat mensen de zorg voor kinderen (deels) zelf op zich willen nemen, ontstaat het dilemma tussen het verwerven van inkomen om de koopkracht enigszins op peil te houden en het creëren van voldoende tijd om zorg en aandacht aan de kinderen te besteden. Het bieden van een goede uitgangspositie aan kinderen veronderstelt een goede financiële positie van het gezin. Daarom stelt het CDA een gerichte verbetering van de inkomenspositie van huishoudens met kinderen voor. Daarbij hoort ook de bescherming van de zondag als collectieve rustdag. Het is van belang dat families bij elkaar kunnen komen, voor kerkgang en dat (sport)verenigingen een gezamenlijke dag hebben voor activiteiten. Een rustpunt in de week dat gezamenlijk wordt beleefd, moet wat het CDA betreft blijven bestaan.

Het verlies van allerlei inkomensafhankelijke regelingen en subsidies op het moment dat weer betaalde arbeid verricht wordt, maakt dat het voor velen niet lonend is weer te gaan werken. Door het verkeerd inzetten van allerlei inkomensafhankelijke regelingen ontstaan armoedevallen. Deze regelingen moeten dan ook worden omgevormd. Mensen die hun verantwoordelijkheid nemen door te sparen en hun schulden op tijd af te lossen,

bijvoorbeeld van de hypotheek op het eigen huis, worden in dit laatste geval geconfronteerd met het feit dat zij een eigen-woningforfait moeten betalen dat hoger is dan de aftrekbare hypotheekrente. Het CDA wil dit verantwoordelijk gedrag stimuleren door het eigen-woningforfait nooit meer te laten bedragen dan de aftrekbare hypotheekrente-aftrek.

De gesubsidieerde arbeidsplaatsen op grond van de Wet Inschakeling Werkzoekenden en de gesubsidieerde banen (ID-banen) bieden mensen te weinig perspectief. Van doorstroming of een bijdrage aan vervulling van de echte vraag op de arbeidsmarkt is nauwelijks sprake. Een deel van de bijstandsgerechtigden heeft weinig perspectief op reguliere arbeid, vanwege de beperkingen die men heeft. Voor hen zou de WSW (Sociale werkvoorziening) uitgebreid moeten worden, zodat ook in de Bijstand een sluitende aanpak uitgevoerd kan worden.

CDA-PRIORITEITEN MODERN FAMILIE- EN GEZINSBELEID ALSMEDE ARBEIDSMARKTBELEID 2002-2006

1. Extra investeren in kinderbijslag, kinderopvang en studiekosten*

1.1.1 De huidige versnippering van regelingen die een tegemoetkoming in de kosten van kinderen geven, schieten tekort. Zij veroorzaken

inkomensvallen en komen onvoldoende tegemoet aan het gezinsdal. Daarom worden de huidige regelingen overbodig gemaakt. De extra kosten van kinderen voor wonen en zorgverzekering worden overgeheveld naar de kinderbijslag en kinderkorting. Aanvullend op de verhoogde kinderbijslag wil het CDA in de komende kabinetsperiode toewerken naar een algemene inkomensafhankelijke kinderkorting in de belastingen.

1.1.2 Daarnaast zal ook in de komende kabinetsperiode naar een specifieke kinderkorting voor kinderopvang (tot 12 jaar) en studie - en onderwijskosten (vanaf 12 jaar) worden toegewerkt. Daarin zullen de huidige regelingen voor kinderopvang, studie en onderwijskosten geïntegreerd worden.

1.1.3 Het CDA wil een minister van Gezins- en Jeugdzaken. De minister van Gezins- en Jeugdzaken zorgt voor een integratie van de familiebelangen binnen elk beleidsterrein zoals huisvesting, mobiliteit, inkomen, thuiszorg, onderwijs en recreatie. Jongeren groeien op in gezinnen daarom is het logisch dat deze minister tevens is belast met het jeugdbeleid en de jeugdzorg.

2 Extra investering in kinderopvang*

1.2 Via de op termijn in te voeren specifieke kinderkorting krijgen ouders maximale keuzevrijheid in de kinderopvang. Zij kunnen de erken-

de opvangvorm kiezen die het beste bij hen past. Omdat niet langer het aanbod gesubsidieerd wordt, maar de ouders een kinderkorting naar draagkracht ontvangen, ontstaat er ruimte voor nieuwe initiatieven. Eventuele meerkosten blijven fiscaal aftrekbaar. Naschoolse en tussenschoolse opvang worden opgenomen in de kinderkorting. Door deze extra investering van het CDA in de kinderopvang zal de kinderopvang fors uitgebreid kunnen worden.

3. Uitbreiding ouderschapsverlof van 3 maanden naar 4,5 maand*

1.3 Het onbetaald ouderschapsverlof voor beide ouders wordt uitgebreid van 3 maanden naar 4,5 maand in aanvulling op de Wet Arbeid en Zorg. Ouders worden zo in de gelegenheid gesteld naar eigen keuze werk en opvoeding op elkaar af te stemmen.

4. Langdurend mantelzorgverlof*

1.4 Voor zorg die samenhangt met langdurige verzorging van mensen die ziek zijn, bestaat de collectieve verzekering AWBZ. Het huidige persoonsgebonden zorgbudget wordt drastisch vereenvoudigd en algemeen toegepast. De zorgvrager kan uit het persoonsgebonden budget zelf de combinatie van diensten van een thuiszorgorganisatie en mantelzorger(s) kiezen.

5. Een leven lang leren*

1.5 Om de mogelijkheden voor bijscholing in onze kenniseconomie op latere leeftijd te vergroten krijgen mensen ook na hun dertigste scholingsrechten. Indien zij niet eerder gebruik gemaakt hebben van studiefinanciering kunnen zij gedurende twee jaar een beroep doen op de tegemoetkoming in de kosten tijdens het volgen van een geaccrediteerde, postinitiële opleiding of studie. Deze rechten zijn aan studiepunten gekoppeld. Deze tegemoetkoming biedt, samen met de nieuwe levensloopverzekering, meer keuzemogelijkheden om de eigen beroepsvaardigheden uit te breiden en op termijn een tweede loopbaan te beginnen.

6. Levensloopsparen*

1.6 Het CDA wil het spreiden van aandachtsprioriteiten en inkomen over de levensloop mogelijk maken. Daartoe ondersteunt de overheid fiscaal een levensloopverzekering voor werknemers van 18 tot 65 jaar. Deze levensloopverzekering betekent een vereenvoudiging van de huidige versnippering in de secundaire arbeidsvoorwaarden. Tijd en geld kunnen opgespaard worden in de levensloopverzekering. ADV-dagen, overwerk, vakantiedagen en uitbreiding van de werkweek kunnen als 'premie' in de levensloopverzekering gebracht worden. De verzekering kan worden uitgevoerd in combinatie

met de aanvullende pensioenen. De levensloopverzekering biedt een uitkering tijdens verlof. Studie-, zorgverlof, opvoedingsverlof of een sabbatical zijn zo eenvoudiger mogelijk. Net als bij pensioenen geldt de omkeerregel: pas als het bedrag uitgekeerd wordt, wordt het belast.

7. Investeren in oudere werknemers*

1.7.1 Het in dienst nemen of houden van oudere werknemers wordt ook financieel aangemoedigd. De VUT-regelingen moeten zo snel mogelijk omgezet worden in flexibele pensioenregelingen. Mensen kunnen hun eigen pensioneringsdatum uitstellen, waarbij de AOW niet met pensioen, doch met loon kan worden aangevuld. De AOW blijft echter altijd vanaf 65 jaar ingaan.

1.7.2 Leeftijdsdiscriminatie bij arbeid, werving en selectie, scholing en promotie moet worden verboden.

8. Arbeid- en rusttijden*

1.8.1 Het CDA beschermt de zondag als collectieve rustdag, daarbij behoort geen verdere verruiming van de winkeltijdenwet.

1.8.2 Om de combinatie arbeid, zorg en vrijwilligerswerk te faciliteren wil het CDA sterk stimuleren dat bij CAO-onderhandelingen prestatieafspraken worden gemaakt over deeltijdarbeid, met name ook in de hogere functies.

9. Toekomst van de WAO

De volgende maatregelen zijn nodig om de instroom in de WAO met een derde te doen dalen en om ervoor te zorgen dat mensen met een (gedeeltelijke) WAO-uitkering worden bemiddeld naar werk.

1.9.1 Verlenging van de loondoorbetalingsplicht voor werkgevers bij ziekte van één naar twee jaar. De verplichtingen van werkgever en werknemer tijdens deze periode van ziekte worden uit de verschillende sociale zekerheidswetten gehaald en binnen het arbeidsrecht gebracht.

Werkgevers en werknemers krijgen dan de eindverantwoordelijkheid, zodat alles in de eerste twee jaar gericht is op wat mensen wel kunnen.

1.9.2 De overheid beperkt de wetgeving en is verantwoordelijk voor een arbeidsongeschiktheidsverzekering, voor geheel of gedeeltelijk arbeidsongeschikten, met een helder en medisch duidelijk toepasbaar arbeidsongeschiktheids criterium.

Werkgevers en werknemers zijn verantwoordelijk voor de aanvullende arbeidsongeschiktheidsuitkeringen.

10. Verlaging successierechten*

1.10.1 De druk van successierechten voor kinderen en vooral voor kleinkinderen wordt door middel van een aanzienlijke verhoging van de vrijstelling verminderd.

1.10.2 Bij de overname van een familie bedrijf door een opvolger worden

successierechten verlaagd of zo mogelijk uitgesteld. Familiebedrijven zijn wezenlijk voor de economie.

11. Arbeidsmobiliteit binnen EU*

1.11 Binnen de EU wordt sterk aangedrongen op vermindering van bestaande belemmeringen, bijvoorbeeld op het terrein van sociale zekerheid teneinde te komen tot een betere arbeidsmobiliteit binnen de Unie. Zo moet er meer vrijheid komen om binnen de EU aan het werk te gaan, vooral voor werknemers in de grensgebieden (denk aan Euregio verbanden)

12. Gesubsidieerde banen

1.12 Gesubsidieerde banen (ID-Banen en banen op grond van de Wet Inschakeling Werkzoekenden) worden geleidelijk afgebouwd. Mensen die in deze banen werken worden begeleid naar regulier werk. De gesubsidieerde banen, die noodzakelijk werk betreffen, worden omgezet in reguliere functies, zodat mensen perspectief geboden wordt. Hiervoor wordt voldoende financiering beschikbaar gesteld.

Voor de categorie mensen die op grond van hun beperkingen geen perspectief hebben op een reguliere baan wordt de WSW versterkt.

13. Aanpak van misbruik van sociale voorzieningen en verzekeringen*

1.13 Misbruik en oneigenlijk gebruik

van met name bijstand, WW en WAO worden streng aangepakt. De toezichtinspanningen van het Rijk op de uitvoering van de bijstand worden vergroot. Ook de uitvoering van WW en WAO wordt streng getoetst op alertheid en op misbruik. Tot de normale uitvoeringspraktijk van de sociale diensten en het Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen behoren onder meer verwerking van signalen van de belastingdienst over witte fraude (werken met uitkering), het daadwerkelijk sanctioneren (boetes opleggen) en de actieve bemiddeling en toeleiding naar werk. Ook "witteboorden fraude" moet worden ingedamd en voorkomen.

14. Vrijwilligerswerk

1.14 Vrijwilligerswerk is het hart van de samenleving en moet daarom over de hele linie verder worden gestimuleerd onder andere in de vorm van betere fiscale kortingen, onkostenvergoedingen, gerichte scholing en collectieve verzekeringen.

II

Investeren in mensen.

De kennissamenleving is een realiteit met ingrijpende maatschappelijke gevolgen. Kennis verandert in een rap tempo. Een leven lang leren is geen luxe, maar een noodzaak. Dat vergt een goede toerusting van jongeren die van school komen en onderwijsinstellingen die erop berekend zijn om kennis en vaardigheden voortdurend te vernieuwen. Een voorwaarde voor een bloeiende economie.

Juist in een samenleving die snel verandert, heeft de school ook een belangrijke vormende taak. Overdracht van leef- en leerregels, culturele en persoonlijkheidsvorming zijn essentieel. Voldoende geïnspireerde en deskundige onderwijsmedewerkers

zijn onmisbaar. Het laatste wat scholen daarbij kunnen gebruiken, is een verstarrend centralisme en regelzucht van bovenaf. Te lang is dat alleen met de mond beleden. Scholen en onderwijsinstellingen dienen zelf de werkgeverstaken op zich te nemen. Dit maakt een gewenste scheiding tussen onderwijsbeleid van de minister en de arbeidsvoorwaarden in het onderwijs mogelijk.

Ons onderwijs vertoont kenmerken van erosie van kwaliteit en teert te veel op oude reserves. Het CDA kiest voor een onderwijsbestel dat vrijheid herstelt om deze belangrijke taken naar eigen inzichten in te vullen. Daarvoor wil zij

extra middelen inzetten en deze vooral aan initieel onderwijs besteden en tegelijkertijd de effectiviteit van het onderwijs vergroten door dat onderwijs over te laten aan de instellingen zelf en door decentralisatie en minder regels. Kleinschaligheid en menselijke maat zijn daarbij voor wat betreft het CDA dé trefwoorden.

Scholen, ouders en overheid dragen samen verantwoordelijkheid voor het onderwijs. De overheid waarborgt door het stellen van (kwaliteits)eisen de vorming tot beroep, de aansluiting tussen de verschillende scholen en een goede lerarenopleiding. Samen met de scholen en de ouders waarborgt de overheid de culturele en maatschappelijke vorming. Scholen hebben samen met de ouders de taak bij te dragen aan de persoonlijkheidsvorming van leerlingen.

Het CDA is zich bewust van zowel de problemen als de meerwaarde die de komst van nieuwkomers naar ons land met zich meebrengen. De kansen die deze biedt moeten beter worden benut. De integratie van de migranten verloopt niet altijd even goed. Gemiddeld genomen is het opleidingsniveau lager en het aantal voortijdige schoolverlaters hoger. Bij sommigen is sprake van grote taalachterstanden. Het doel van een debat over de integratie en toekomst van de Nederlandse samenleving is de overtuiging dat spanningen omtrent deze problematiek niet onbenoemd

moeten blijven. Onderscheiden levensovertuigingen en religies -mits binnen de regels van de rechtsstaat en zolang zij integratie in de Nederlandse samenleving niet in de weg staan- kunnen de Nederlandse samenleving verrijken.

CDA-PRIORITEITEN ONDERWIJS, CULTUUR, SPORT EN MEDIA 2002-2006:

1. De school wordt zelf verantwoordelijk*

2.1.1 De overheid zorgt voor een adequate bekostiging per leerling, stelt de eindtermen vast en zorgt voor de bewaking van de kwaliteit. Hoe het onderwijs wordt gegeven, hoe de middelen worden besteed en wat de inhoud van het onderwijs is, is een verantwoordelijkheid van de scholen zelf. Dat geldt ook voor het omgaan met het huisvestingsbudget dat van de gemeenten overgeheveld moet worden naar de scholen.

2.1.2 De overheid gaat uit van een kleiner kerncurriculum in het initieel onderwijs. In dat verplichte deel wordt in het basisonderwijs en in het voortgezet onderwijs een belangrijk deel van de lestijd besteed aan algemene vakken als rekenen, taal, geschiedenis, aardrijkskunde, wiskunde, Nederlands en levensbeschouwing. Het overige deel van het curriculum (ongeveer 40%) kunnen scholen zelf invullen om zo meer maatwerk te

kunnen bieden. Hierbij gaat het om vormende vakken zoals ethiek, maatschappijleer en culturele vorming. Ook moet er geïntegreerd en waar nodig specifiek in lessen aandacht geschonken worden aan waarden en normen, sociale vaardigheden en wederzijds respect. Scholen kunnen zelf hun kwaliteitssysteem organiseren. De rol van ouders is daarbij van betekenis. De inspectie toetst alleen. In de Tweede Fase moet een aantal niet eindexamenvakken

geschrapt worden. Daarin moeten scholen vrij worden gelaten in de invulling van het Studiehuis.

2.1.3 Ook het vak lichamelijke oefening hoort bij het kerncurriculum van het basis en middelbaar onderwijs.

Hiervoor moeten vakleerkrachten worden aangetrokken, zodat de kwaliteit van dit belangrijke onderdeel wordt gewaarborgd.

2.1.4 Het stichten van nieuwe scholen dient makkelijker te worden door verlaging van de stichtingsnormen en het richtingsvrij kunnen plannen. Onderwijs van de ouders, met een eigen profiel, wordt zo weer mogelijk gemaakt.

2.1.5 Ouders participeren in het bestuur van het openbaar onderwijs, hetzij door middel van bestuurscommissies, hetzij door middel van stichtingsbesturen.

2. Investeren in leraren, scholen en buitenschoolse opvang*

2.2.1 Voldoende geïnspireerde medewerkers, goed toegeruste scholen en voldoende buitenschoolse opvang vragen de komende jaren om extra investeringen. De komende kabinetsperiode wil het CDA extra investeren in onderwijs, waarbij het samenvallen van schooltijden, buiten- en naschoolse opvang en werktijd stimulans verdient ("samen uit, samen thuis"). Dit bedrag kan zonder restricties en 'ontschot' door scholen ingezet worden. Dit is bovenop de reeds in gang gezette verbetering van onder andere de salarisstructuur van onderwijspersoneel.

2.2.2 Meer aandacht moet er zijn voor de taalachterstand in de bovenbouw van het basisonderwijs en het voortgezet onderwijs. Bevorderd moet worden dat op korte termijn voldoende materiaal beschikbaar is voor oudere leerlingen die Nederlands als tweede taal spreken.

2.2.3 De school als werkgever moet een duidelijker carrièreperspectief bieden om het lerarenberoep aantrekkelijk te maken en wordt daartoe mede in staat gesteld door het slechten van de schotten tussen personeels- en materieelbudgetten. In het personeelsbeleid kunnen scholen meer ruimte scheppen voor gedifferentieerde onderwijsfuncties zoals onderwijsassistent, instructeur, juniordocent en seniordocent en voor beloningsver-

schillen en verbetering van doorgroei in de salarissen. Hierdoor komt er ook ruimte voor studieverlof, gericht op mogelijkheden binnen en buiten het onderwijs. De schoolbesturen dragen hierbij zorg voor een verantwoord beheer van de onderwijsvoorzieningen op basis van nader te formuleren kwaliteitseisen.

2.2.3 Het wordt scholen makkelijker gemaakt om personeel van buiten (eventueel op tijdelijke basis) in te zetten.

2.2.4 Een school doet meer dan kennis overdragen. Het heeft ook een sterk vormende invloed ten aanzien van waarden en normen als aanvulling op de opvoeding thuis. Daar kan niet vroeg genoeg mee worden begonnen, ook vanuit het oogpunt van het tijdig signaleren van problemen. Kinderen moeten zoveel mogelijk het reguliere basisonderwijs en voortgezet onderwijs kunnen volgen. Daarin moet ook plaats zijn voor extra aandacht voor leerlingen die zorg nodig hebben. Voor sommige kinderen blijven scholen voor speciaal onderwijs nodig. Ouders van deze kinderen moeten zoveel mogelijk zelf kunnen kiezen of het kind naar een gewone of een speciale school gaat.

2.2.5 De samenwerking tussen scholen, ouders en pedagogische-medische instellingen dient te worden verbeterd, om op deze wijze vroegtijdig ontwikkelingen van kinderen te signaleren en middels een brede

aanpak in de juiste richting te sturen. Om snel en laagdrempelig individuele problemen van leerlingen te signaleren en aan te pakken is het schoolmaatschappelijk werk op de school van groot belang. Daarom wordt geïnvesteerd in een forse uitbreiding van betaalbare en kwalitatief hoogwaardige peuterspeelzalen, kinderopvang en buitenschoolse opvang.

3. Beroepsonderwijs: meer praktijkgericht*

2.3.1 Het beroepsonderwijs verdient een hoge kwaliteit en eigen plek in het voortgezet onderwijs. Meer dan 60% van de leerlingen van het basisonderwijs kiest voor beroepsonderwijs. Naast het verplichte curriculum moet de school meer beroepsgerichte vakken kunnen gaan aanbieden. Praktijkgericht onderwijs, leerwerktrajecten en een pedagogiek en didactiek die beantwoordt aan de behoeften van meer praktisch gerichte leerlingen, zijn van groot belang. De aansluiting vmbo-mbo en mbo-hbo wordt verbeterd, waardoor op elk niveau een keuze voor beroepsonderwijs perspectieven blijft bieden en de leerroute naar een diploma hoger onderwijs niet langer is dan via het algemeen vormend onderwijs. Er wordt meer werk gemaakt van het combineren van werken en leren. Zo kan ook een bijdrage worden geleverd aan het bestrijden van

schooluitval van leerlingen, aan een betere aansluiting van onderwijs en arbeidsmarkt. Nederland scoort nu immers verontrustend hoog op het aantal voortijdig schoolverlaters.

4. Klein waar het kan, groot waar het moet*

2.4.1 Schaalvergrotingsoperaties zijn de afgelopen jaren doorgeschoten. Er moet een onderscheid worden gemaakt tussen bestuurlijke fusie en schaalvergroting van scholen zelf. De laatste dienen zoveel mogelijk voorkomen te worden, omdat leerlingen, ouders en leraren kleinschalige, overzichtelijke scholen wensen die geborgenheid en veiligheid bieden. Het CDA wil een halt toeroepen aan anonieme leerfabrieken. Daarom moet er meer ruimte komen voor zelfstandige scholen en kleinere onderwijsseenheden binnen bestuurlijke verbanden.

Mammoetscholen in het (basis)onderwijs worden door het stellen van een maximum-grootte tegengegaan. De financiering van deze kleine onderwijsseenheden wordt hierop afgestemd. Zij worden bekostigd als zelfstandige eenheden.

2.4.2 Daarentegen is voor de bestuurlijke schaal vaak meer stevigheid gewenst. Scholen die de ruimte krijgen om geïnspireerd onderwijs

aan te bieden, moeten zich ondersteund weten door schoolbesturen die een professioneel personeelsbeleid, onderwijskundige ondersteuning en een gezond financieel beheer kunnen organiseren. Vooral in het basisonderwijs behoeft de bestuurlijke fusie krachtige voortzetting.

5. Lesgeld en boekengeld

2.5.1 De kosten van les- en boekengeld zijn in het afgelopen decennium sterk gestegen. Deze stijging was fors hoger dan de algemene prijsontwikkeling. Eigen onderzoek van het CDA heeft aangetoond dat deze kosten voor zeer veel gezinnen met kinderen een onevenredig groot beslag leggen op het gezinsbudget. Met name de komst van de tweede fase in het voortgezet onderwijs heeft dit nog eens versterkt. Deze ontwikkeling staat in schril contrast met de belofte van de overheid om zowel het primair als geleidelijk ook het secundair onderwijs kosteloos en daarmee algemeen toegankelijk te laten zijn. Een betrouwbare overheid die wil investeren in mensen zal het lesgeld moeten afschaffen en de kosten van leermiddelen zelf moeten dragen.

2.5.2 Het CDA pleit voor een zo spoedig mogelijke afschaffing van de vaste boekenprijs voor schoolboeken.

6. Studiefinanciering: geen verdere verlaging*

2.6.1 Een brede toegankelijkheid van het onderwijs vereist dat de studiefinanciering op peil blijft en niet verder wordt afgebouwd. Studenten mogen niet nog meer zijn aangewezen op bijbaantjes, lenen van geld of ondersteuning van hun ouders. De volgende stap op weg naar meer maatwerk en eigen verantwoordelijkheid is een convenant met het hoger onderwijs om de financiering van de onderwijstaken en studiekosten via leerrechten voor de studenten uit te werken. Het CDA spreekt zich uit tegen collegegeld-differentiatie. Daarnaast dient de financiering van de initiële HBO en WO opleidingen tot aan de eindgraad gewaarborgd te blijven.

2.6.2 Selectie aan de poort mag alleen plaats vinden indien de capaciteiten van de instelling ontoereikend zijn en selectie mag alleen plaatsvinden op basis van vooraf bekend gemaakte objectieve criteria.

7. Schoolsucces*

2.7 Jongeren worden vooral door hun ouders en leraren aangesproken op het behalen van een diploma. Werkgevers die jongeren, die de school verlaten voordat zij een startkwalificatie hebben behaald, in dienst nemen, worden gestimuleerd om een scholingscontract af te sluiten. Jongeren moeten optimaal de

kans krijgen om de schoolopleiding met succes af te ronden: scholen worden gericht beloond voor het terugbrengen van het aantal voortijdig schoolverlaters.

8. Maatschappelijke stage*

2.8 Er komt een maatschappelijke stage op alle schooltypen in het voortgezet onderwijs. Doel is de deelname van jongeren aan het vrijwilligerswerk te stimuleren. Zo kunnen zij ervaring opdoen bij maatschappelijke organisaties (natuur, milieu, buurthuizen, zorginstellingen, sportverenigingen etc.) De stage moet door de jongere zelf als zinvol worden ervaren. Daarom zal hij of zij zelf actief invloed hebben op de stageplaats en verdient hij of zij studiepunten voor het vervullen van de stage.

9. Extra middelen voor wetenschappelijk onderzoek*

2.9 Nederland dreigt zijn vooraanstaande positie in de wetenschapswereld te verliezen. Onafhankelijk fundamenteel onderzoek is van groot belang. Daarom moeten er meer middelen aan fundamenteel wetenschappelijk onderzoek gegeven worden en de omstandigheden op universiteiten verbeterd worden om de beste wetenschappers daadwerkelijk meer ruimte te geven voor onderzoek. Dan ontstaat concurrentie tussen universiteiten, niet alleen qua onderzoek, maar ook qua

kennisoverdracht. Daarbij moeten de inspanningen vooral gericht zijn op het aantrekken van jonge en vrouwelijke wetenschappers.

10. Kunst, cultuur en media

- 2.10.1** De wijze waarop subsidies aan culturele instellingen worden toegekend, wordt minder centraal vanuit Den Haag en meer per regio of provincie georganiseerd. De relatie tussen regionale adviesorganen en de Raad voor Cultuur moet worden vastgelegd. Daarnaast wil het CDA meer aandacht voor het culturele voorzieningenniveau in de regio.
- 2.10.2** Op de lange termijn is het wenselijk dat gestreefd wordt naar een gedeeltelijke overgang van de huidige aanbodfinanciering (met bijbehorende adviesstructuur) naar een vraaggestuurde financiering. Dat wil zeggen dat de overheid een instelling meefinanciert als er ook andere financieringsstromen zijn. Tevens dienen fiscale aftrekmogelijkheden in relatie tot cultuurdeelname uitgebreid te worden. Gemengde financieringsstromen geven de geworteldheid van een kunstinstelling aan.
- 2.10.3** Alle Nederlandse publieke zenders moeten via de satelliet kunnen worden ontvangen. Voor de landelijke publieke omroep is dit reeds het geval, voor de regionale nog niet. De programma's dienen ook gratis ter beschikking te worden gesteld aan alle internetproviders die

deze programma's weer aan hun klanten gratis moeten aanbieden.

- 2.10.4** De NOS is het geheel van omroepverenigingen. Het publieke bestel wordt gevormd door omroepverenigingen en hun leden. De NOS mag geen staatsomroep worden. De positie en zeggenschap van de leden moet worden versterkt.
- 2.10.5** De publieke regionale omroep wordt versterkt. Regionale omroepen staan dichtbij de mensen en doen recht aan de veelkleurigheid van onze samenleving. Zij leveren een waardevolle bijdrage aan de betrokkenheid van mensen bij hun directe leefomgeving en aan de openheid van de provinciale en lokale politiek. Het regionale programma-aanbod wordt versterkt. Bij rampen en calamiteiten vervullen de publieke regionale omroepen een onmisbare rol als medium bij de informatievoorziening door autoriteiten naar de bevolking.
- 2.10.6** Nederland en Vlaanderen moeten zich gezamenlijk sterk maken voor het bewaken en het versterken van het eigen culturele erfgoed in Europa waaronder de Nederlandse taal.
- 2.10.7** De streektaalen met hun dialecten moeten meer gewaardeerd en gestimuleerd worden.

11. Nederland Sportland*

- 2.11.1** De slogan "Nederland Sportland" moet de komende jaren waargemaakt gaan worden voor zowel de breedtesport als de topsport.
- 2.11.2** Het vak lichamelijke opvoeding hoort thuis op alle basisscholen en scholen in het voortgezet onderwijs inclusief zwemonderwijs, atletiek en zelfredzaamheidstrainingen.
- 2.11.3** Vakleerkrachten uit het onderwijs worden gestimuleerd zich in te zetten binnen de sport; gediplomeerde sporttrainers en -coaches mogen lichamelijke opvoeding geven.
- 2.11.4** De overheid stimuleert een breder gebruik van sportaccommodaties voor buurtgerichte activiteiten bijvoorbeeld in het kader van de brede school en kinderopvanginitiatieven.
- 2.11.5** Er moet meer geïnvesteerd worden in deskundig talent- en kaderontwikkeling, evenementen en sportaccommodaties en een kwaliteitsimpuls van de sportbonden.
- 2.11.6** De overheid ondersteunt olympische uitzendingen, stimuleert het binnenhalen van evenementen en realiseert een evenwichtig aanbod van topsportaccommodaties.
- 2.11.7** Sportverenigingen vormen een belangrijk speerpunt in het sportbeleid. De sportieve driehoek (de gezamenlijke benadering van jonge-

- ren vanuit het onderwijs-, welzijns- en sportbeleid) is een succesformule om jongeren die dreigen af te glijden naar ongewenst gedrag op het juiste spoor te houden en krijgt een nadrukkelijker plaats in het beleid. Hiertoe moeten extra breedtesport middelen worden ingezet.
- 2.11.8** De overheid bevordert de aanleg en het gebruik van recreatieve fiets- en wandelwegen.

"Nederland sportland" waarmaken

Zorgen
voor morgen.

Ons land is welvarender dan ooit. Maar wachtlijsten waren nog nooit zo lang. Miljarden zijn er naar de zorg gegaan. Toch voelen artsen en verpleegkundigen zich steeds nog overbelast. Er is weinig tijd om patiënten aandacht te geven. En dat terwijl er meer vraag naar zorg (ook psychiatrische) komt. Jarenlange overheidsregulering waarbij bovendien alle uitgaven van tevoren zijn gebudgetteerd heeft het gezondheidszorgstelsel verlamd.

Uitgangspunt in de zorg moet weer zijn dat mensen snel geholpen worden als zij ziek zijn of verzorging nodig hebben. Daar zijn ze voor verzekerd, niet om te wachten. Het jaarlijkse budget voor de zorginstellingen en

bijvoorbeeld het aantal operaties dat een ziekenhuis per jaar mag uitvoeren, worden niet langer centraal bepaald. De gezondheidszorg moet ingericht zijn op basis van de vraag naar zorg. Een zelfregulerend zorgstelsel biedt de beste waarborgen dat de solidariteit tussen jong en oud, ziek en gezond op langere termijn gehandhaafd blijven.

Het CDA kiest voor een gezondheidszorgstelsel dat de mensen zelf meer keuzen biedt ten aanzien van de inhoud en omvang van de verzekerde zorg en de zorginstelling. Keuzevrijheid en verscheidenheid door wedijverende zorgverzekeraars en zorginstellingen komen in de plaats van

het centrale beheer van de overheid. Veel te lang is daarmee gewacht. Het zorgstelsel moet aansporen tot patiëntvriendelijk handelen en het weer de moeite waard maken in de zorg te werken. Dat vraagt om een aanpak langs de lijnen van het SER-advies over het zorgstelsel. Voor de noodzakelijke (fiscale) maatregelen ter tegemoetkoming in de hogere kosten wordt extra geld uitgetrokken.

CDA-PRIORITEITEN GEZONDHEIDSZORG 2002-2006:

1. Patiënten bepalen zorgaanbod, niet Den Haag*

- 3.1.1** Het CDA kiest voor een nieuw stelsel in de gezondheidszorg; het door de overheid gestuurde aanbodmodel (budgetfinanciering) wordt omgebouwd naar een door burgers bepaald vraaggestuurd stelsel via een privaatrechtelijk verzekeringsstelsel onder publieke waarborgen. Dit betekent een verplicht hoogwaardige, transparante standaardpolis met daarboven de keuzevrijheid voor extra zorgopties, beide aangeboden door concurrerende verzekeraars. De overheid blijft verantwoordelijk voor het toezicht op de kwaliteit en toegankelijkheid van de zorg. Met daarnaast de noodzakelijke aandacht voor effectiviteit en efficiëntie
- 3.1.2** De instellingsbudgettering en bekostiging worden vervangen door

financiering op basis van de geleverde zorg tegen transparante en reële kostprijzen. Kleinschaligheid wordt dan niet langer ontmoedigd.

- 3.1.3** Naast de (na-) zorg dient preventie in de gezondheidszorg te worden versterkt, b.v. door ontmoediging van tabak-, alcohol- en drug-gebruik en de bevordering van meer bewegen. Dit helpt de volksgezondheid te verbeteren en de (financiële) druk op de gezondheidszorg te verminderen.

2. Solidair met zieke mensen*

- 3.2** De solidariteit tussen zieken en gezonden, ouderen en jongeren wordt geregeld via een acceptatieplicht voor zorgverzekeraars. Die bieden daarbij in elk geval een standaardpolis aan dat gelijkwaardig is aan het huidige ziekenfondspakket tegen een premie die geen onderscheid maakt tussen zieken en gezonden. Alle verzekerden kunnen van verzekeraar veranderen als men betere dienstverlening of lagere kosten wenst.

3. Solidair met minder draagkrachtigen*

- 3.3** Een kwalitatief goede gezondheidszorg zal in de toekomst meer geld kosten. De kosten van de zorg zullen naar alle waarschijnlijkheid meer gaan stijgen dan bijvoorbeeld de loonontwikkeling of de inflatie. Daarom is het van groot belang te zorgen voor een duurzame financiering van de beide zorgverzekeringen.

De volksverzekering AWBZ -voor de langdurige zorg- blijft ook in de toekomst met inkomensafhankelijke premies gefinancierd. Voor het basispakket van de kortdurende zorg betaalt iedereen een verzekeringspremie die kostendekkend is vastgesteld. Via een inkomensafhankelijke zorgkorting in de fiscaliteit wordt gewaarborgd en zekerheid geboden dat de zorgpolis voor huishoudens met lagere en middeninkomens betaalbaar blijft. Hierdoor blijft draagkracht voorop staan en de inkomenssolidariteit tussen jong en oud gehandhaafd.

De uitvoering van de inkomenssolidariteit geschiedt zodanig, dat de vormgeving van de solidariteit stabiel is en duidelijk neergelegd is in de sociale zekerheidswetgeving. De herijking van het zorgstelsel zal vooraf worden gegaan door gedegen onderzoek naar de exacte gevolgen. Tevens zal worden onderzocht welke delen van de AWBZ kunnen worden overgeheveld naar deze basisverzekering.

4. Meer zeggenschap voor mensen*

3.4.1 Mensen die aangewezen zijn op langdurige zorgverlening krijgen naar keuze een persoonsgebonden zorgbudget in geld of in natura (van een instelling). Bureaucratische ballast rond dit persoonsgebonden budget verdwijnt. Dit budget is afgestemd op de benodigde zorg, maar staat los van de ondersteuning

door familie, vrienden en bekenden. Wie dat wil, kan onafhankelijke advisering en zorgbemiddeling krijgen. Mensen kunnen kiezen waar ze zorg ontvangen en kunnen ook hun mantelzorgers hiervan een tegemoetkoming betalen.

3.4.2 Versterking van de positie van patiënten en gebruikers vraagt ook om regionale en landelijke versterking van patiënten-/consumentenorganisaties.

3.4.3 Er komt een betere informatievoorziening, meer inzicht in het eigen elektronisch patiëntendossier. Om de keuzevrijheid voor mensen verder te bevorderen moeten vanuit de zorg logische verbanden naar aanpalende beleidsterreinen worden gelegd. Hiervoor wil het CDA de zorg op regionaal (en lokaal) niveau stimuleren en afstemmen in relatie met aanpalende terreinen, zoals wonen, verkeer en vervoer en welzijn.

5. Zorg over de grens*

3.5 Het ziektekostenstelsel dient in overeenstemming te worden gebracht met het Europese principe van vrij verkeer en de vrijheid van keuze van de verzekerde. Een patiënt dient dus vrij te zijn om ook voor een behandeling over de grens te opteren.

6. Betere werkomstandigheden en modern personeelsbeleid*

3.6.1 Werken in de zorg moet weer aantrekkelijk worden. Mensen die uit

overtuiging kiezen voor een baan in de gezondheidszorg, willen met hart, hoofd en handen kunnen werken. Voor die betrokkenheid moet tijd en ruimte zijn. Dat begint met voldoende personeel op de werkvloer en minder overhead. Dat vereist marktconforme salariering met name voor het verzorgend en verplegend personeel op de werkvloer, meer integratie van functies, loopbaanontwikkeling, bij- en herscholingsprogramma's, minder formulieren en bureaucratie en erkenning in de bedrijfsvoering dat aandacht voor de zorgbehoevende een kernwaarde is.

3.6.2 De 'inserviceopleidingen', combinatie werken en leren, moeten zo snel mogelijk weer worden ingevoerd.

3.6.3 Naast betere voorwaarden voor betaald personeel in de zorg is extra aandacht en ondersteuning nodig voor het vrijwilligerswerk in de zorg. Specifieke aandacht zal worden gegeven aan de vele en onmisbare mantelzorgers.

7. Voldoende artsen opleiden*

3.7 Er moeten voldoende artsen worden opgeleid. De instroombeperking bij universiteiten en andere instellingen wordt opgeheven. Het toelatings- en vestigingsbeleid van artsen en andere zorgaanbieders wordt beëindigd. De salarissen en inkomens van artsen en specialisten moeten meer worden gekoppeld aan

hun productiviteit. Om de acute nood voor de komende jaren te lenigen zal er actief in de Europese Unie geworven worden naar nieuwe artsen op basis van objectieve toelatingseisen en erkenning van diploma's.

8. Meer zorg in de laatste levensfase*

3.8 De financiering van zorg in de laatste levensfase (palliatieve zorg) is niet goed geregeld. Deze vorm van langdurige zorg hoort in het AWBZ-pakket thuis. Via persoonsgebonden budgetten kan de zorgvrager samen met zijn familie kiezen voor zorgverlening in bijvoorbeeld een hospice. Zo kan thuis of in een hospice op eerbiedwaardige wijze van familie, verwanten en het leven afscheid genomen worden.

9 Samenwerking tussen hulpverleningsorganisaties

3.9 Intensievere samenwerking tussen hulpverleningsorganisaties, GGD en politie is nodig om sneller en beter te kunnen anticiperen en reageren op noodsituaties. Zo kan de psychiatrische zorg (GGZ), reclassering, verslavingspreventie en intensieve begeleiding verbeterd worden. Voor deze vormen van zorg, opvang en begeleiding dient meer geld beschikbaar gesteld te worden.

10. Scheiden van financiering van wonen en zorg

3.10 De AWBZ is bedoeld voor langdurige zorg en verzorging. Wonen hoort daar in principe niet bij. En daarom kan de wooncomponent uit de AWBZ. Wonen en zorg worden gescheiden. Mensen kunnen zelf passende woonvormen kiezen waarbij zonodig een beroep kan worden gedaan op de huursubsidie of een op termijn in te voeren inkomensafhankelijke huurkorting. De historisch gegroeide verschillen in huisvestingskosten worden rechtgetrokken, zodat zorginstellingen op eigen benen kunnen staan. De overheid ondersteunt waar nodig de samenhang tussen zorg-, woon- en welzijnsvoorzieningen.

Mensen moeten hun leven in hun eigen gemeente of regio kunnen voltooien. Levenspartners, waarbij de ene partners meer verzorging nodig heeft dan de andere, moeten bij elkaar kunnen blijven wonen.

IV

Misdaad bestrijden.

De criminaliteit in Nederland is de afgelopen jaren gestegen. Vooral geweldsmisdrijven nemen toe. Ook in vergelijking met andere landen is de criminaliteit in Nederland erg hoog. Daar komt bij dat er telkens minder zaken worden opgehelderd. Van de geregistreerde misdrijven wordt nu slechts 15% opgelost. In andere landen ligt die verhouding een stuk beter. Doorlooptijden zijn bovendien erg lang. Voordat een straf echt voltrokken wordt, gaat er gemiddeld al meer dan een jaar overheen. Dit alles wordt breed onderkend en aan extra investeringen heeft het ook de afgelopen jaren niet ontbroken. Toch investeert Nederland nog steeds weinig in politie en justitie.

De overheid moet duidelijk zijn over wat mag en niet mag. Regels moet de overheid ook handhaven. Overtredingen moet zij bestraffen. Dat is kennelijk gemakkelijker gezegd dan gedaan. In ons land is de ruimte tussen regels stellen en handhaven veel te groot geworden. Teveel overtredingen zijn stap voor stap tot het normale straatbeeld gaan horen. Zo kan er een niemandsland ontstaan dat ergernis wekt bij burgers en onverschilligheid in de hand werkt. Het achterstallig onderhoud is niet van de ene op de andere dag weg te werken, maar het CDA wil dat niemandsland wel stap voor stap terugdringen.

Daarom moet er voldoende recherche en andere politie zijn. Er zijn meer officieren van justitie en rechters nodig. Er moet voldoende straf- en behandelcapaciteit zijn. Dat vraagt om investeringen. Daarnaast moeten de instanties die zich bezig houden met veiligheid efficiënter gaan werken en beter samenwerken. Zij moeten ook de gereedheidskist hebben om gericht en met gezag op te treden. Ontbreken de middelen om op te sporen dan komt ook de internationale samenwerking te weinig van de grond. In dat verband is het nodig om de Europese samenwerking te versterken, de gegevensuitwisseling te intensiveren, Europese arrestatiebevelen mogelijk te maken en stapsgewijs de strafrechtspleging te harmoniseren, te beginnen met grensoverschrijdende misdaad en Eurofraude.

CDA-PRIORITEITEN VEILIGHEID 2002-2006

Veiligheid grondrecht

Voor het CDA is veiligheid een sociaal grondrecht. Het hoort dus in de Grondwet te staan.

1. Gedogen en niet-handhaving*

4.1.1 Het CDA wil een overheid die respect afdwingt en duidelijke grenzen stelt. Wetten zijn er om te worden gehandhaafd. Er moet een einde komen aan de cultuur waarbij overtreding en niet-naleving van regels en voorschriften van overheids-

wege wordt gedoogd. Ook dient er een eind te komen aan het gedoogbeleid ten aanzien van drugsbeleid en drugshandel. De politie hoort ook op te treden tegen bijvoorbeeld graffiti, geluidsoverlast en malafide onderverhuur (in met name grote steden).

4.1.2 Het CDA zal erop toezien dat de overheid bij het stellen van regels ook de handhaafbaarheid toetst. Net als bij sommige verkeersovertredingen kunnen bestuurlijke boetes voor veel kleinere overtredingen door gemeenten worden opgelegd.

2. Investeren in politie en justitie*

4.2.1 Politie, justitie en de rechterlijke macht moeten voldoende zijn toegerust om misdaad het hoofd te bieden. Daarom worden extra middelen geïnvesteerd in het oplossen van knelpunten. Het CDA wil 10.000 rechercheurs, agenten voor de geüniformeerde dienst en toezichthouders extra en vervolgens voldoende capaciteit voor de vervolging en berechting van criminaliteit. De capaciteit in de strafrechtelijke keten moet op peil komen. Elke aangifte uit het buitenland moet leiden tot een overtuigende opsporingsinspanning. Gemeenten / regio's die te maken hebben met hoge criminaliteitspercentages of met speciale omstandigheden, die extra politie-inspanningen vergen, krijgen hiervoor extra middelen toegewezen.

- 4.2.2 In andere landen van Europa is het aantal ophelderingen van misdrijven toegenomen. Opsporingspercentages moeten verbeteren. Het gezag van politie en justitie is daarmee gemoeid.
- 4.2.3 De tijd tussen aanhouding en strafvoltrekking - nu vaak veel meer dan een jaar - moet fors worden teruggebracht en mag gemiddeld niet meer dan een half jaar zijn.

3. Opsporing verzocht*

- 4.3.1 De politie moet betere technische hulpmiddelen krijgen om opsporing mogelijk te maken. Agenten hebben ook als zij mobiel zijn (digitaal) toegang tot informatie. Daarom ook komt er een algemene identificatieplicht.
- 4.3.2 De politie moet goed bereikbaar zijn. Dat betekent ook dat mensen de politie gratis kunnen bellen. Burgers moeten overal aangifte kunnen doen, ook op straat.
- 4.3.3 De verplichting DNA af te staan, wordt uitgebreid met een aantal nader te bepalen misdrijven, bijvoorbeeld bij verdenking van dood door schuld en mishandeling. Hierdoor kunnen niet alleen daders sneller worden opgespoord. Ook is sneller duidelijk wie ten onrechte worden verdacht.
- 4.3.4 Specialistische eenheden, zoals op het gebied van zeden, vrouwenhandel, tactische recherche en jeugdcriminaliteit moeten worden

versterkt. Ook mogelijkheden voor de gebruikmaking van het internet voor opsporingsmethoden dienen verder geëxploiteerd en gebruikt te worden. Stadswachten kunnen na voldoende scholing beperkte verbaliserende bevoegdheden krijgen.

4.3.5 Om te voorkomen dat verdachten te vaak worden vrijgesproken wegens onrechtmatig verkregen bewijs worden de opsporingsbevoegdheden van de politie verruimd.

4. Straffen met oog voor gevolgen*

- 4.4.1 Criminelen die regels blijven overtreden moeten steviger aangepakt worden. Wie vaker wordt veroordeeld, krijgt een hogere straf. Er kan geen sprake meer zijn van het geven van automatische strafvermindering tegen het einde van de detentie. Die vermindering moet worden verdiend. Op de strafperiode volgen toezicht en begeleiding. De straf die de rechter oplegt, moet justitie niet meer uit capaciteitsoverwegingen verminderen of omzetten in een mildere strafsoort. Straffen moeten daadwerkelijk kunnen worden voltrokken.
- 4.4.2 Er is een groot tekort aan tbs-plaatsen. Dat tekort moet worden opgeheven. Justitie moet tbs-instellingen en jeugdhulpverleningsinstellingen (in het kader van de jeugdbescherming) kunnen verplichten om veroordeelden op te nemen. In gevangenis kan al worden

begonnen met het behandelen van tbs-gestelden.

- 4.4.3 Om een Europese rechtsruimte te scheppen waarin grensoverschrijdende misdaad effectiever kan worden bestreden, is het nodig om in de Europese Unie overeenstemming te bereiken over definities, strafbaarstelling en straffen op het gebied van financiële criminaliteit, drugshandel, mensenhandel, exploitatie van vrouwen en kinderen, high-techcriminaliteit, milieucriminaliteit en terrorisme. In het verlengde daarvan is het CDA voorstander van een wettelijke minimumstraf voor deze delicten.
- 4.4.4 Het verlenen van proefverlof dient vooraf beter te worden beoordeeld op zijn mogelijke gevolgen.

5. Misdaad mag niet lonen*

- 4.5 Zodra aard en omvang van vermogens leiden tot het redelijke vermoeden dat zij uit crimineel gedrag zijn verkregen en het Openbaar Ministerie dat aannemelijk kan maken, behoort de veroordeelde aan te tonen dat het bezit rechtmatig is verkregen. Slaagt hij daar niet in dan verbeurt hij zijn bezit.

6. Internationale samenwerking*

- 4.6.1 Juist omdat Nederland een zeer strategische ligging heeft in Europa concentreren veel van de activiteiten van georganiseerde misdaad zich in ons land. Dat maakt het des te noodzakelijker dat ons land een betrouw-

bare partner is bij het bestrijden van grensoverschrijdende criminaliteit. Het CDA wil daarom een nationale recherche-eenheid in het leven roepen.

- 4.6.2 De misdaad internationaliseert. Daarom moeten politie en justitie steeds beter samenwerken met buitenlandse collega's. Nederland moet met zijn wetgeving in de maat lopen met andere Europese landen om te voorkomen dat Nederland een aanzuigende werking heeft op bepaalde vormen van criminaliteit. Dat betekent bijvoorbeeld dat het drugsbeleid moet worden afgestemd op onze buurlanden. Ook zal de bevoegdheid tot een effectieve bestrijding van grensoverschrijdende criminaliteit in de EU met meer voortvarendheid georganiseerd moeten worden. Dat maakt een Europees strafrecht voor bepaalde delicten, zoals voor drugs- en mensenhandel, fraude en cybercrime noodzakelijk. In het verlengde daarvan is de komst van een Europees aanhoudingsbevel wenselijk. Op lokaal en regionaal niveau moeten politie en justitie meer bevoegdheden krijgen om grensoverschrijdend samen te kunnen werken.

7. Veilige buurten*

- 4.7.1 Veel mensen, met name ouderen, voelen zich op straat, in hun buurt en in het openbaar vervoer niet meer veilig. Jongeren willen graag veilig uitgaan. Gemeenten, politie en justitie, moeten hun verantwoordelijk-

heid nemen om woonwijken weer veilig te maken. Politie en justitie moeten op buurtniveau met alle buurtbewoners samenwerken en de basisveiligheid verbeteren. Hiertoe wordt justitie in de buurt aangevuld met slachtofferhulp en schadebemiddeling.

- 4.7.2 Daarnaast moeten buurtbewoners gestimuleerd worden om ook zelf door actiever optreden, melden en meer sociale controle hun eigen leefruimte veiliger te maken.
- 4.7.3 Het CDA bevordert bij de totstandkoming van inrichtings- en bouwplannen op het gebied van ruimtelijke ordening en infrastructuur de toepassing van Veiligheidseffectrapportages (VER).

8. Investeren in jeugd en jongeren

- 4.8.1 Met de meeste jongeren gaat het in Nederland goed. Dit is mede te danken aan het werk van de vele sport- en jeugd- en jongerenorganisaties. Veel van deze organisaties lijden onder strenge bureaucratische subsidieregels en tekort aan vrijwilligers. Het CDA wil minder regelzucht en meer ondersteuning van vrijwilligerswerk.
- 4.8.2 Er moet meer samenhang in de pedagogische medische begeleiding, advisering en consultatie komen voor kinderen van 0 tot 12 jaar en hun ouders. In aansluiting op de verdieping en verbreding van de consultatiebureaus krijgt ook de schoolarts

hierin een functie. Deze en andere gezinsbegeleiders gaan nauw samenwerken met politie, leerplichtambtenaren en hulpinstellingen.

Zo kunnen zij snel reageren op geconstateerde problemen.

- 4.8.3 Sommige jongeren, en de gezinnen waarin zij opgroeien, hebben extra zorg nodig. Voor effectievere jeugdzorg is vraagsturing noodzakelijk. In de jeugdzorg moet zoveel mogelijk maatwerk worden geleverd, het beleid moet worden afgestemd op de leefwereld van de jongeren. De financiering moet hierop worden gebaseerd.
- 4.8.4 Druggebruikers die bij herhaling strafbare feiten hebben gepleegd, dienen een verplichte afkickbehandeling te ondergaan.
- 4.8.5 Bevordert wordt dat in het onderwijs voorlichting gegeven wordt door ex-verslaafden over de gevaren van drugsgebruik.

9. Jongeren en criminaliteit

- 4.9 Sommige jongeren hebben meer nodig dan hulpverlening. Daarin is helaas veel te verbeteren. Veel te veel jongeren vallen terug in oude gewoonten nadat ze een justitiële jeugdinrichting hebben verlaten. Voor deze groep wordt de jeugdetentie omgebouwd tot een strafrechtelijke sociale opvang. Niet de duur van de straf maar de tijd die nodig is om een gedragsverandering te verwezenlijken staat hierin

centraal. Om dat mogelijk te maken wordt het aantal behandelplaatsen uitgebreid.

10. Vrouwenhandel en huiselijk geweld*

- 4.10.1 Vrouwen en kinderen in het algemeen, zijn nog steeds wereldwijd kwetsbare groepen. Ter voorkoming van handel in vrouwen worden krachtige en doeltreffende maatregelen genomen, met het oog op de effectiviteit het liefst in Europees verband. Specifieke opvang- en zorgmogelijkheden voor de slachtoffers moeten uitgebreid en geprofessionaliseerd worden.
- 4.10.2 De ontwikkeling van sommige kinderen wordt bedreigd door huiselijk geweld. Ook veel vrouwen worden daar slachtoffer van. De bestrijding van huiselijk geweld - met hulpverlening en vervolging - moet hogere prioriteit krijgen. De overheid ondersteunt daartoe gerichte programma's en bevordert snelle interventie, gericht op daders en slachtoffers. De politie moet de bevoegdheid krijgen daders snel uit huis te verwijderen. (Vrouwen-) organisaties die systemen op willen zetten voor het melden en voorkomen van relationeel en huiselijk geweld, maar ook van mishandeling, zoals het toebrennen van lichamelijk letsel bij jonge meisjes, worden daarin ondersteund.

11. Agressie tegen artsen, verpleegkundigen, leraren, politie etc.

- 4.11 Agressie tegen mensen die uit hoofde van hun dienstverlenende professe extra kwetsbaar zijn, dient extra zwaar bestraft te worden. De maximale straf wordt verhoogd.

12. Positie van het slachtoffer*

- 4.12 De positie van slachtoffers moet serieuzer genomen worden, ook in het strafproces. Ook moeten zij tijdig geïnformeerd worden over de voortgang van onderzoek en resultaat. Zij moeten bij één loket voor slachtofferhulp terecht kunnen met hun vragen.

13. Nazorg ex-gedetineerden

- 4.13 Het percentage recidiven dient sterk teruggedrongen te worden. Het CDA wil daarom meer aandacht en financiële middelen voor de 24-uursnazorg voor ex-gedetineerden die in aanmerking komen voor de door de overheid erkende resocialisatieprogramma's. Het CDA bepleit dat bij de effectivering van resocialisatieprogramma's zoveel als mogelijk samenwerking wordt gezocht tussen particuliere organisaties die dit werk doen en een goede afstemming plaatsvindt met het werk van de reclassering.

**Ruimte
tussen regels
stellen en
handhaven
is te groot**

V

Stad, land
en water
in duurzame
harmonie.

De Nederlandse bevolking zal waarschijnlijk de komende 25 jaar groeien; de ruimte in Nederland wordt dan nog schaarser. Toch willen we hier prettig en in een schone omgeving kunnen wonen, werken en recreëren en ons makkelijk -niet gehinderd door files en vertragingen- kunnen verplaatsen. In dit kleine land in de West-Europese Delta wil iedereen uitbreiden. Steden en dorpen willen groeien, de wegen moeten breder, meer bedrijfsterrains, meer natuur- en watergebied, groter wonen en meer recreatiegebieden. Die claims gaan de beschikbare ruimte ver te boven.

Het CDA kiest voor een toedeling van de schaarse ruimte die zowel uit een

oogpunt van duurzaamheid als in economisch en sociaal opzicht verantwoord is. Dat betekent dat stedelijke gebieden zich moeten kunnen ontwikkelen tot dynamische stedelijke centra.

Tegelijkertijd dient het landelijke gebied haar specifieke eigenschappen te bewaren. Er mag geen versterking van verstedelijking plaatsvinden, voorzieningen moeten op peil blijven, wonen en werken moeten in balans zijn met natuurbehoud en landschapsbeheer en de eigen economische mogelijkheden moeten worden benut en ontwikkeld. Zeer waardevolle gebieden verdienen vanuit de gedachte van rentmeesterschap extra bescherming.

De problemen op de weg en in het openbaar vervoer zijn slecht voor de economie en onacceptabel voor de mensen die daar voor hun werk of andere activiteiten regelmatig mee te maken hebben. Het CDA geeft in stedelijk gebieden prioriteit aan versterking van het openbaar vervoer en daarnaast betere benutting van filegevoelige wegen en selectieve aanleg van nieuwe wegen. In het landelijk gebied is het mobiliteitsbeleid een combinatie van verbetering van lokale en regionale wegen en versterking van flexibele vormen van openbaar vervoer.

Om het vertrouwen van burgers (als automobilist, transportondernemer, vervoerder) in het mobiliteitsbeleid van de overheid terug te winnen, verdient het overweging om een vast percentage van de betaalde heffingen, accijnzen en belastingen die door de weggebruiker betaald worden te storten in een speciaal milieu- en mobiliteitsfonds. In de komende kabinetsperiode zal onderzocht worden of en hoe dit fonds vormgegeven kan worden.

De groei van bevolking en economie zet tevens het milieu verder onder druk, ook al zijn de laatste jaren in de industrie, verkeer en vervoer goede milieuprestaties geleverd. Milieubeleid is in de ondernemingen veelal een geïntegreerd onderdeel van het totale bedrijfsbeleid geworden. De nagestreefde ontkoppeling van de economi-

sche groei en de milieudruk is echter op diverse terreinen nog niet tot stand gebracht. Deze milieuproblemen moeten voortvarend worden aangepakt; de kosten mogen niet op andere sectoren in de samenleving of toekomstige generaties worden afgewenteld. Het beleid mag echter niet éézijdig vanuit Den Haag worden gedictteerd; voor een succesvolle aanpak van milieuvraagstukken is draagvlak bij en samenwerking met partijen in de samenleving essentieel. Daarbij moet er ruimte zijn voor het bedrijfsleven om naar eigen inzicht de vastgestelde milieudoelen te halen.

CDA-PRIORITEITEN WONEN, WERKEN, VERKEER, VERVOER, NATUUR & MILIEU 2002-2006:

1. Meer nieuwe (koop)woningen en gevarieerder woningbestand*

5.1.1 De (grote) steden moeten invulling kunnen geven aan hun taak als economisch, maatschappelijk en cultureel kloppend hart van Nederland. Daarvoor moet er gevarieerd gebouwd worden, waarbij de vraag van de woningzoekende centraal staat en niet het aanbod van overheid c.q. bouwnijverheid.

5.1.2 Bij renovatie en herstructurering van de naoorlogse wijken wordt de eenzijdigheid doorbroken en de gewenste woonkwaliteit bereikt door

het aanbod van koopwoningen in het middensegment fors uit te breiden. Tenminste 25% van de woningen moet bestaan uit koopwoningen in het middensegment. Dit kan mede bereikt worden door de verkoop van huurwoningen te stimuleren. Wel blijft er een kernvoorraad aan betaalbare huurwoningen over. Als projectontwikkelaars de betreffende woningen niet willen bouwen, ligt er een taak voor woningcorporaties, die daarvoor ook de ruimte moeten krijgen. De vrijstelling voor de overdrachtsbelasting voor woningcorporaties blijft bestaan. Zij zullen het grootste deel van de stedelijke herstructurering voor hun rekening moeten nemen. Hier ligt een taak voor zowel projectontwikkelaars als woningcorporaties.

5.1.3 Er wordt een actief beleid gevoerd dat illegale onder(ver)huur van woningen tegengaat. Gemeentes dienen meer bevoegdheden te krijgen om deze soort van fraude aan te pakken.

5.1.4 Bij uitbreidingslocaties wordt in de verstedelijkingscontracten opgenomen dat 15% van de te bouwen woningen, huurwoningen zijn die bestemd zijn voor de lagere inkomens, waaronder starters en jonge gezinnen.

5.1.5 In de stedelijke gebieden moet ook het aanbod van ruimte voor nieuwe bedrijven fors worden uitgebreid, in samenhang met herstructurering van oudere bedrijfstreinen.

Deze wens is ook ingegeven door de knelpunten en ruimtevraag van het midden- en kleinbedrijf.

2. Woningbouw en woningtoewijzing in kleinere gemeenten*

5.2.1 De kleinere gemeenten (tot ca. 40.000 inwoners) wordt het mogelijk gemaakt om voldoende woningbouw te plegen voor de opvang van de eigen bevolkingsgroei, tenzij dit ten koste gaat van natuurgebieden. Daar waar sprake is van waardevolle landschappen dient iedere uitbreiding goed inpasbaar te zijn. Indien dit niet mogelijk is dient er in regionale opvangkernen in andere gemeenten voldoende ruimte voor woningbouw te worden gezocht.

5.2.2 Mensen (met name starters en ouderen) die op de woningmarkt verdrongen worden door woningzoekenden met meer financiële armslag moeten beschermd kunnen worden. Dat geldt niet alleen in de steden, maar zeker ook in de kleine kernen op het platteland. Daartoe dient de Huisvestingswet veranderd te worden, opdat een nieuw instrumentarium van bindingseisen en beschermingsclausules ontwikkeld kan worden.

3. Meergeneratiewoningen*

5.3.1 In Nederland zijn de meeste woningen gebouwd als één- of tweegeneratiewoning. Voor velen zou een meergeneratiewoning veel voordelen

hebben, mits er voldoende mogelijkheden voor privacy en zelfstandigheid zijn. Betaalbaar kunnen blijven wonen is dan ook van belang. Afspraken met woningcorporaties en projectontwikkelaars, eventueel ondersteund door tijdelijke stimuleringsubsidies kunnen daarbij van dienst zijn.

5.3.2 Stimuleringsubsidies kunnen in dit kader ook ingezet worden voor (vanuit particulier initiatief geïnitieerde) woningen voor meerdere echtparen /alleenstaanden op leeftijd.

4a. Mobiliteitsbeleid in het stedelijk gebied: prioriteit voor openbaar vervoer*

5.4.1 Prioriteit heeft de aanleg van hoogfrequente en snelle treinverbindingen tussen de grote vervoersknooppunten in de Randstad ('ronde Randstad') via capaciteitsvergroting van het bestaande spoorwegnet. Dit gebeurt in combinatie met een sterk verbeterd regionaal openbaar vervoer (lightrail) in de Randstad en op andere stedelijke conglomeraties. Bijzondere aandacht heeft het realiseren van goed bereikbare overstappunten.

5.4.2 Filegevoelige wegen worden beter benut door bijvoorbeeld drie smallere rijstroken in plaats van twee brede.

5.4.3 Selectieve aanleg van nieuwe infrastructuur vindt plaats op thans bekende knelpunten. Op plaatsen waar verbreding van de huidige we-

gen niet gewenst is, worden dubbeldekswegen of tunnels aangelegd.

5.4.4 Nieuwe woonwijken worden gelijktijdig met het opleveren van eerste woningen voor openbaar vervoer ontsloten.

5.4.5 Voldoende taxivervoer -ook in de nachtelijke uren- dient verzekerd te zijn.

5.4.6 Rond de grote steden worden klantvriendelijke transferia gecreeërd voor personenvervoer. Vanuit die transferia dient een hoogwaardig en hoogfrequent systeem van trams en (kleine) bussen naar alle locaties in de stad te rijden. Zo'n transferium kan - als bijkomend voordeel - eventueel ook verkeersregulerend functioneren.

4b. Mobiliteitsbeleid in het landelijk gebied*

5.4.7 In het landelijk gebied is het mobiliteitsbeleid een combinatie van verbetering van het 'onderliggende wegennet' (lokale en provinciale wegen) met het stimuleren van flexibele vormen van openbaar vervoer.

5.4.8 Bij de verbetering van het 'onderliggende wegennet' moet expliciet aandacht worden geschonken aan de veiligheid; de meeste dodelijke ongelukken vinden namelijk niet op de snelwegen maar op provinciale wegen plaats. Provinciale wegen moeten daarom zoveel mogelijk uitgevoerd worden met gescheiden rijstroken. Langs provinciale wegen

dienen de mogelijkheden voor vrije busbanen optimaal benut te worden.

5.4.9 Daar waar in het landelijk gebied railverbindingen liggen, moet getracht worden deze in stand te houden. Omwille van een grotere flexibiliteit dient de provincie zich bij de concessieverlening te beperken tot een 'programma van eisen', dat vastlegt welke 'vervoersprestatie' een vervoerder moet leveren. Of deze prestatie met een streekbus of een buurtbelbus wordt geleverd moet de vervoerder vervolgens zelf bepalen.

5. Snelle verbinding met het Noorden

5.5 Het Noorden behoeft in meerdere opzichten ondersteuning. Die wordt gevonden door zo snel mogelijk te besluiten tot de aanleg van een snelle verbinding van de Randstad via Flevoland en Friesland naar Groningen. Deze is per saldo positief voor de ontwikkeling van het Noorden. Gezorgd moet worden voor een goede aansluiting van Leeuwarden op deze 'Zuiderzeespoorlijn'.

6. Zonder keuzevrijheid geen nieuwe beprijzing

5.6 De verbetering van het openbaar vervoer, het gericht oplossen van problemen op het wegennet, afschaffen van motorrijtuigenbelasting, onderzoek naar privacyeffecten en kostenneutraliteit voor de gemiddelde automobilist zijn voor het CDA

voorwaarden voordat over nieuwe beprijzing, zoals het invoeren van een kilometerheffing, kan worden gesproken.

Het CDA wil éérst fors investeren in beter openbaar vervoer en een selectieve capaciteitsvergroting van het wegennet, en pas op langere termijn overgaan tot een nieuw prijsinstrumentarium. Daarnaast kan worden gedacht aan het realiseren van 'autoluwe wijken' en goede fietsverbindingen, het nabij stations vestigen van voorzieningen en bedrijven met veel bezoekers, en het goed aansluiten van nieuwe woonwijken en bedrijventerreinen op bestaande of nieuwe railverbindingen (trein/tram/metro).

7. Grote en middelgrote steden*

Steden zijn economische en culturele motoren van vernieuwing en ontmoeting. Onverschilligheid lijkt het echter te winnen van betrokkenheid. Daarom is versterking van de sociale cohesie en leefbaarheid nodig. In de eerste plaats zullen lokale overheden samen met de inwoners van de stad hieraan moeten werken.

- 5.7.1 De landelijke overheid stimuleert lokale overheden om meer speel- en sportplaatsen en groenvoorzieningen voor de jeugd te creëren met name in de wijken en Vinex-lokaties.
- 5.7.2 Het bedrijfsleven moet meer betrokken worden bij het uitdenken en uitvoeren van stedelijk beleid door bijvoorbeeld het instellen

van brede overlegplatforms.

5.7.3 De grote en middelgrote steden moeten gesteund worden in deze ontwikkeling tot een complete stad waarin alle culturen en leefstijlen kunnen samensmelten en waar innovatief beleid leidt tot een samenleving van hoge kwaliteit.

8. Plattelandsvernieuwing*

Het landelijk gebied biedt voor de samenleving niet alleen een aantal eigen specifieke waarden zoals ruimte, rust, natuur, cultuur en historie maar biedt ook een productiepotentieel van bodem en water; werkgelegenheid en inkomensvorming.

- 5.8.1 Het platteland heeft een eigen dynamiek en dient vanuit dat perspectief ontwikkeld te worden. Voor plattelandsvernieuwing betekent dit dat nieuwe activiteiten vanuit de eigen kracht van het platteland en vanuit een regio-specifieke gezichtshoek moeten worden bekeken en zo min mogelijk van elders moeten worden opgelegd.
- 5.8.2 Voorkomen moet worden dat het platteland wordt gezien als (relatief goedkope) uitwijkplaats voor wat in de stad niet kan.

9. Naar een vitale en duurzame landbouw en visserij*

Het CDA wil in de discussie over de toekomst van de Nederlandse landbouw het voortouw nemen vanuit de wens om in Nederland een blijvende

plaats te geven aan een vitale agrarische sector en vanuit het besef dat met name in de afgelopen jaren er door veel agrariërs al goede stappen zijn gezet, maar dat nog meer veranderingen noodzakelijk zijn. Duurzaamheid is daarbij het sleutelwoord. Zowel technisch als ecologisch behoud van onze hulpbronnen als ook ons sociaal en menselijk kapitaal (maatschappelijke verbanden en kennis- en waardesystemen) zijn de richtsnoeren van dat nieuwe beleid. De wens en de opdracht om de noden van de ontwikkelingslanden te lenigen vormt een onlosmakelijk onderdeel van de gedachtevorming. De belangrijkste CDA-beleidsvoorstellen die moeten leiden tot een vitale en duurzame landbouw- en visserij sector zijn:

- 5.9.1 Het CDA wil een accentuering van de ketenbenadering en wil stimuleren dat productie en consumptie meer op elkaar afgestemd worden binnen nationale en Europese regio's zonder dat dit leidt tot importbeperkingen. Fiscale prikkels moeten geïntegreerd worden in beleid zodat duurzame productie en consumptie wordt gestimuleerd en regionale verbanden ook daadwerkelijk kunnen ontstaan.
- 5.9.2 Er dient een uniformering van keurmerken te komen, producten moeten herkenbaar en geëtiketteerd in de schappen liggen en aan geïmporteerde producten worden dezelfde

- kwaliteitseisen gesteld als de in Nederland geproduceerde producten.
- 5.9.3** De overheid waarborgt de voedselveiligheid en controleert dit middels de Nederlandse Voedsel Autoriteit (NVA). De NVA werkt onder auspiciën van de Europese Voedsel Autoriteit (EVA) die eisen formuleert waar de lidstaten zich aan moeten houden.
- 5.9.4** Meer regionalisering voorkomt een onnodig transport met dieren. Het veevervoer wordt dan ook beperkt tot maximaal acht uur aaneengesloten, met uitzondering van fokvee en sportdieren waarvoor strenge quarantaine voorzorgsmaatregelen gaan gelden.
- 5.9.5** Het doorbreken van het non-vaccinatiebeleid en de totstandkoming van een beleid waarbij onderscheid wordt gemaakt tussen dierziekten die schadelijk zijn voor de volksgezondheid en de voedselveiligheid en overige dierziekten die niet schadelijk zijn voor de volksgezondheid, maar wel gevolgen hebben voor economie en dierenwelzijn.
- 5.9.6** Het versterken van de rol van de agrariër als beheerder van de groene ruimte door onder meer de verankering van agrarisch natuurbeheer in het wettelijk instrumentarium en het zekerstellen van vergoedingen voor geleverde prestaties. Er moet worden gestreefd naar beleid waarbij agrariërs in hun bestaande bedrijfsvoering niet gehinderd worden door burgers die zich in het buitengebied vestigen.
- 5.9.7** In het beleid wordt een stimuleringsregel ingebouwd voor omschakeling naar scharrel- en/of biologische landbouw maar ook wordt ingezet op de continuering van de beëindigingsregeling veehouderij.
- 5.9.8** De reconstructie van het platteland dient altijd gepaard te gaan met inzet van voldoende middelen.
- 5.9.9** Voor agrariërs die hun bedrijf sluiten komt er een specifiek arbeidsmarkt- en scholingsbeleid.
- 5.9.10** De bedrijfsopname door starters zal worden gestimuleerd door het aanbieden van faciliteiten voor de startersfase.
- 5.9.11** Het CDA streeft naar een BTW-verlaging in Europees verband op duurzaam geproduceerd voedsel en een premie voor boeren die overschakelen op biologische landbouw.
- 5.9.12** Voor de bijna een kwart van de boerengezinnen die onder de armoedegrens leven, komt er een krachtig sociaal-economisch beleid.
- 5.9.13** Het CDA vindt dat de kosten van de uitbreiding van de EU niet afgewenteld mogen worden op de Nederlandse boeren. Bij verdere herziening van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid dienen de volgende punten centraal te staan: voor omvorming van productsteun naar directe inkomenssteun op basis van cross compliance- en modulatie waarbij productie, landschaps- en natuurbeheer meegewogen worden; verdere herziening van het landbouwbeleid via cofinanciering door de EU en de lidstaten.
- 5.9.14** Regelgeving in agrarische en tuinbouwsector moet sporen met de Europese regelgeving en qua invoering en tempo afgestemd zijn op andere Europese landen.
- 5.9.15** Het CDA vindt dat er meer onderzoek gedaan moet worden naar de mogelijkheden voor de verdere ontwikkeling van meer duurzame visserij.
- 5.9.16** Bij de Europese Commissie zal worden gepleit voor een meerjarig quoteringssysteem voor zeevisserij in plaats van een eenjarig quota.
- ### 10. Bescherming van de natuur*
- 5.10.1** De mens maakt deel uit van de natuur en kan zich daar, op straffe van verlies van toekomstperspectief, niet aan onttrekken. Natuur dient een positie in de samenleving te verkrijgen die vergelijkbaar is met die van cultuur: een evenwicht tussen zorg voor het verleden, zorg voor het bestaande en zorg voor morgen door vernieuwing. De overheid speelt daarbij een waarborgende en stimulerende rol en heeft een voorbeeldfunctie.
- 5.10.2** De overheid stelt voldoende middelen ter beschikking om de Ecologische Hoofdstructuur te realiseren, waarbij rekening gehouden wordt met het draagvlak in de streek en met inschakeling van agrariërs. Gemaakte afspraken worden nagekomen. Waar mogelijk en haalbaar, wordt gestreefd naar een versnelling van de realisatie van de Ecologische Hoofdstructuur. Natuur buiten de beschermde natuurgebieden wordt in samenhang met andere functies bezien. Bij deze verweving past geen specifieke extra bescherming. Indien een zorgvuldige ruimtelijke afweging leidt tot aantasting van natuur wordt deze gecompenseerd. De compensatie wordt vooral ingezet om robuuste groene structuren te verkrijgen en te versterken.
- 5.10.3** Passend binnen door streek- en bestemmingsplannen aangegeven aard en karakter van de groenstructuren hebben ook particulieren een belangrijke verantwoordelijkheid voor natuurontwikkeling. Agrariërs, particulieren en landgoedeigenaren hebben een waardevolle en onmisbare functie in het beheer van natuur en landschap. Experimenten met nieuwe landgoederen worden voortgezet. Tegenover natuurproductie hoort een reële betaling met een langdurig perspectief te staan. Natuurbeheersvergoedingen worden ter wille van de rechtszekerheid vastgelegd in een "Algemene Beheerswet". Het zuinig gebruik van drinkwater en andere vormen van watergebruik voor industrieel gebruik, wordt bevorderd. Aandachtspunt hierbij is onder andere het gebruik van regenwater.

11. Recreatie en Toerisme

5.11 Om de kwaliteit van de toeristisch-recreatieve sector te verbeteren streeft het CDA naar een samenhangende aanpak van gebiedskwaliteiten (natuur, bos, landschap, cultuur-historische elementen), openbare recreatie-infrastructuur (dagrecreatiegebieden, stadsparken, paden, routes) en het door ondernemers geleverde aanbod (dagattractieparken, verblijfsaccommodaties, museale voorzieningen, agrotourisme, enz.).'

12. Doorgaan met effectief milieubeleid

5.12.1 Het CDA pleit voor een versterkte rol van de EU op milieugebied, bijvoorbeeld door de invoering van accijns op vliegtuigbrandstoffen en het tot stand brengen van grensoverschrijdende ecologische netwerken. Bij mogelijke financiële bijdragen van de EU aan projecten op het vlak van onder meer infrastructuur dient scherper dan in het verleden naar de milieueffecten van dergelijke investeringen te worden gekeken (duurzaamheidstoets).

5.12.2 Verhandelbare emissierechten geven het bedrijfsleven mogelijkheden om tot de meest kosteneffectieve reductie van emissies te komen binnen door de overheid vastgestelde plafonds (de maximale 'milieugebruiksruimte'). Emissiehandel biedt met name mogelijkheden voor het aanpakken van de CO₂- en NO_x-

emissies. Bovendien moet er een goed registratie-/monitoringsysteem worden opgezet. De handel in CO₂- en NO_x-emissies dient minimaal op Europees niveau uitgevoerd te worden.

5.12.3 Door het bevorderen van de toepassing van secundaire grondstoffen dient de winning van primaire grondstoffen als zand en grind te worden beperkt.

5.12.4 De externe veiligheid (risico's op ongelukken en rampen) heeft tot nu toe in het beleid en de beleidsimplementatie onvoldoende aandacht gekregen. Er moet daarom vaart worden gezet achter het uitplaatsen van risicovolle bedrijven en transportroutes (spoor en weg) uit met name woonwijken; zonodig moet hiervoor extra geld worden uitgetrokken. Bovendien dient de veiligheidsregulering strikt te worden gehandhaafd.

5.12.5 Het systeem van sectorconvenanten is een uitstekend alternatief voor steeds weer wijzigende wetgeving. Voor zowel de bedrijven als de overheid gelden technologische en economische haalbaarheid als uitgangspunten, waarbij de sector de kans moet krijgen eigen duurzame initiatieven te ontplooiën.

13. Energiebeleid

5.13 Het CDA wil in een hoger tempo dan tot nu toe een omschakeling bewerkstellingen naar een koolstofarme economie. Daartoe dient het aandeel van duurzame energiebronnen, waaronder wind- en zonne-energie, in de totale energievoorziening fors opgevoerd te worden. Om tijdig aan de Kyoto-doelstelling te kunnen voldoen kiest het CDA voor het openhouden van de kerncentrale te Borssele zolang deze veilig kan functioneren. Gezien de afvalproblematiek zijn nieuwe kerncentrales echter niet aan de orde. Voorts dient het beleid met betrekking tot energiebesparing bij zowel nieuwbouw van woningen als in de bestaande woningvoorraad met kracht te worden voortgezet.

Het CDA maakt zich tenslotte sterk voor de invoering van een Europese ecotaks waarbij de opbrengsten worden aangewend om duurzame energie te stimuleren (bijvoorbeeld subsidie voor zonnepanelen).

14. Water

5.14 Water speelt voor veel maatschappelijke belangen een vitale rol. Daarnaast vraagt de bescherming tegen overstroming en het voorkomen van wateroverlast bij intense neerslag, gezien de invloed van klimaatverandering, de komende jaren extra aandacht. Essentieel daarbij is dat water meer ruimte krijgt. Bij ruimte-

lijke ontwikkelingen zullen nadrukkelijk de effecten daarvan op de watersystemen moeten worden getoetst. Daarnaast zal bij de besluitvorming het behouden van ruimte voor water aandachtspunt moeten zijn.

VI

Een vitale democratie in Nederland en Europa.

Verkiezingen zijn een belangrijk moment in het verkeer tussen kiezers en politici, maar voor een vitale democratie is meer nodig dan regelmatige verkiezingen. Hernieuwde aandacht is nodig voor verbetering van de relatie tussen overheid en burger. Van politici en bestuurders mag worden verwacht dat zij redeneren en handelen vanuit het perspectief van mensen. Daarom moet het representatieve stelsel worden versterkt, zodat het democratische proces herkenbaarder wordt. Het stelsel moet ruimte bieden voor een persoonlijke band tussen kiezer en gekozene en voor een onafhankelijk optreden van de gekozen volksvertegenwoordigers tegenover bestuurders.

Goed bestuur vereist, dat de overheid bij het maken van plannen en regels open staat voor wensen en belangen van burgers. Toegankelijkheid van informatie en een herkenbare bestuurschaal zijn daarvoor onmisbaar. Dat moet zich ook uiten in de overheid als werkgever en een herwaardering van het publieke ambt op alle niveaus. Van de overheid mag worden verwacht dat zij plannen uitvoert en regels handhaaft. Vooral op jongere generaties wordt een appel gedaan om hun betrokkenheid bij de maatschappij (vooral ook op lokaal en regionaal niveau) vorm en inhoud te geven.

CDA-PRIORITEITEN DEMOCRATIE 2002-2006:

1. Dualisme*

6.1.1 Het staatsrechtelijk dualisme tussen regering en parlement dient in ere te worden hersteld. Dat vraagt om regeerakkoorden op hoofdlijnen en meer initiatieven vanuit de Tweede Kamer. Alleen bewindslieden zijn gebonden aan een op het regeerakkoord gebaseerd beleidsprogramma.

6.1.2 De Kamer moet voor zijn informatie minder afhankelijk worden van de regering. Het eigen onderzoeksbureau voor de Kamer moet verder versterkt worden.

6.1.3 De controlerende functie van de Kamer dient te worden versterkt, onder meer door een minderheid, van bijvoorbeeld een derde van het aantal leden, het recht te geven tot het initiatief van een parlementaire enquête, waarbij in de wet een aantal waarborgen worden opgenomen.

2. Deel Tweede Kamer regionaal verkiezen*

6.2.1 Het CDA wil investeren in de versterking van de kwaliteit van het representatieve stelsel, door kiezers meer mogelijkheden te geven om een herkenbare volksvertegenwoordiging te kiezen. Onderzocht dient te worden of een deel van de Tweede Kamer gekozen kan worden via regionale kiesdistricten.

6.2.2 Het uitoefenen van het kiesrecht

door Nederlanders in het buitenland dient te worden vergemakkelijkt.

6.2.3 Het kiesrecht voor Provinciale Staten en Tweede Kamer blijft voorbehouden aan Nederlandse staatsburgers.

3. Goed burgerschap

6.3 Bestuurlijke relaties gaan over rechten én plichten van overheid én burger. Er dient niet alleen sprake te zijn van een betrokken en betrouwbare overheid maar evenzeer van behoorlijk burgerschap. De overheid als gezagsdrager dient daarin actief te worden gedragen door het respect en vertrouwen van haar burgers. Bejegening van overheidspersoneel dat grenzen overschrijdt dient dan ook te worden bestraft.

4. Maximum van twee ambtsperiodes*

6.4 De kwaliteit van het bestuur is afhankelijk van de beschikbaarheid van goede bestuurders. Een goede doorstroming van benoemde gezagsdragers is daarbij belangrijk. Daarom wordt bevorderd dat de ambtsperiode van benoemde politieke gezagsdragers zoals burgemeesters, Commissarissen van de Koningin en ministers in dezelfde functie gebonden wordt aan een maximum van twee perioden. Burgemeesters en Commissarissen van de Koningin blijven benoemd door de Kroon.

5. Bescherm bestaande gemeenten

6.5 Het is van belang dat de binding die burgers voelen met de eigen gemeente wordt behouden en benut. De rechtstreekse aanspreekbaarheid in kleine en middelgrote gemeenten is een waarde in het bestuur die gekoesterd moet worden. Het CDA zet zich in voor behoud van bestaande gemeenten waar dat kan.

Herindeling dient slechts plaats te vinden indien gemeenten dat zelf democratisch beslissen, dan wel indien zich in het bestuur knelpunten voordoen die niet op een andere manier, zoals door samenwerking, kunnen worden opgelost. Daarnaast wil het CDA meer verplichtende samenwerking tussen gemeenten mogelijk maken, met name in de stedelijke gebieden.

6. Goed overheidsbestuur*

6.6.1 Een kwalitatief hoogwaardige overheid betekent ook een kwalitatief hoogwaardige algemene bestuursdienst. Ambtenaren behoren een dienstbare, integere en op het algemeen belang betrokken taakopvatting te hebben.

Zij behoren ook een goede beloning en waardering voor de uitoefening van de publieke functie te ontvangen. Meer doorstromingsmogelijkheden en flexibilisering van dienstverbanden van ambtenaren zijn wenselijk. Ook tussen de verschillende bestuurslagen zou meer uitwisseling

kunnen plaatsvinden, bijvoorbeeld door uitbreiding van de algemene bestuursdienst naar provincies en gemeenten. In de komende kabinetsperiode is een professionaliseringslag binnen de overheidsorganisatie nodig, met aandacht voor slagvaardigheid, resultaatgericht werken en efficiency.

6.6.2 Het moet mogelijk worden gericht te belonen in het openbaar bestuur en politiek.

Stimuleringsmaatregelen die de overheid voor de marktsector neemt, moeten ook gelden voor de overheid als werkgever. Daarbij gaat het bijvoorbeeld om het belonen van mensen die extra presteren alsmede het opheffen van knelpunten in de (regionale) arbeidsmarkt.

6.6.3 Verder moet er een samenhangend en gericht beleid komen om meer Nederlanders in Brussel bij de EU geplaatst te krijgen. Van de kennis van uit Brussel teruggekeerde Nederlandse ambtenaren moet veel beter gebruik worden gemaakt.

7. Grensregiotoets*

6.7 De Nederlandse regering moet samen met de buurlanden een regio-toets toepassen ten behoeve van nieuwe wetgeving. Deze toetst de effecten van nationale wetgeving voor grenswerknemers om rechtsonzekerheid te voorkomen.

8. Europa als waardengemeenschap

6.8.1 De Europese Unie is onmisbaar geworden in de internationale context. Het CDA ziet Europa als een federale unie van staten mits het subsidiariteitsbeginsel leidend blijft en strikt in acht wordt genomen.

Kernwaarden zijn democratie, solidariteit, gerechtigheid, gelijkwaardigheid en duurzaamheid. Europa moet een democratische rechtsstaat zijn met transparante besluitvorming, met een stabiele munt, een veilige leefomgeving en een goed milieu. De nationale bescherming van eigen cultuur, onderwijs, media en religie dient gerespecteerd te worden. Deze waarden en uitgangspunten vormen ook de basis van de uitbreiding van de Unie. Het CDA steunt die uitbreiding. Nieuwe landen kunnen echter pas toetreden als zij aan de gestelde voorwaarden hebben voldaan en de Unie zelf gereed is voor die uitbreiding.

6.8.2 Het CDA blijft voorstander om zorgvuldig om te gaan met de uitbreiding van het Schengengebied binnen de Europese Unie.

9. Europa institutioneel

Het CDA is een sterk voorstander van de verdere democratisering van de Europese Unie. De volgende stappen dienen tenminste ondernomen te worden:

6.9.1 Vanuit het subsidiariteitsbeginsel een duidelijke en overzichtelijke

afbakening van bevoegdheden en taken van Europese Unie en de lidstaten.

6.9.2 De Europese Commissie blijft de motor van het integratieproces. Het initiatiefrecht van de Europese Commissie dient in alle pijlers van het Verdrag te worden ingevoerd.

6.9.3 Leden van de Europese Commissie dienen individueel politiek verantwoordelijk te zijn en rechtstreeks ontslagen te kunnen worden door het Europees Parlement.

6.9.4 Op alle terreinen waar sprake is van regelgevende en inhoudelijke besluitvorming in de Raad van Ministers bij gekwalificeerde meerderheid hoort het Europees Parlement medebeslissingsbevoegdheid te krijgen.

6.9.5 De Raad van Ministers beraadslaat en besluit in het openbaar indien het gaat over regelgeving.

6.9.6 Bij de verkiezingen voor het Europees Parlement dient de kiezer de mogelijkheid te krijgen om -gedeeltelijk- op een internationale lijst te stemmen.

10. Structuurfondsen: solidariteit centraal

6.10 De toekomstige uitbreiding van de EU met een aantal relatief arme landen maakt dat het geld anders over de lidstaten verdeeld zal moeten worden. Dat betekent dat de criteria om geld te krijgen uit de structuur-

fondsen moet worden aangescherpt. Het obstakel van vetorecht voor iedere lidstaat bij een herziening van de structuurfondsen of het cohesiefonds moet snel uit de weg geruimd worden. Dan kan de noodzakelijke herziening van de fondsen sneller worden doorgevoerd. Het uitgangspunt moet zijn dat uit het oogpunt van solidariteit de rijkere landen en de rijkere regio's daarbinnen geen aanspraak kunnen maken op gelden uit de structuurfondsen zodat de dan vrijkomende middelen beschikbaar zijn voor nieuw toetredende landen. Uitzondering op deze regel is het Europees regionaal beleid met een toegevoegde Europese waarde, zoals bijvoorbeeld het programma INTERREG en de Euregio's. Ditzelfde geldt voor waardevolle grensoverschrijdende kennisuitwisseling (bijvoorbeeld op het gebied van ruimtelijke ordening); samenwerking tussen partijen die betrokken zijn bij de uitvoering van dergelijke nationaal gefinancierde projecten (bijvoorbeeld de stedenproblematiek, URBAN) en voor regio's die getroffen worden door economische calamiteiten

11. Stabiliteitspact

6.11 Gezien de te verwachten grote financiële druk op de begrotingen van de EMU-landen ten gevolge van de werking van het 'omslagstelsel' voor de financiering van de pensioenen, dient in het Stabiliteitspact een aanzienlijk strengere doelstelling ten aanzien van reductie van de staats-schuld te worden opgenomen dan de thans geldende 60% BBP. Gezien de onzekere economische ontwikkeling dienen de criteria van het Stabiliteitspact onder geen beding opgerekt te worden.

VII

Een sterke
en duurzame
economie.

Onze maatschappij ondergaat fundamentele veranderingen. Informatietechnologie, de Europese integratie en internationalisering van de economie en sociale leefwereld stuwen de ontwikkelingen op. Mensen zijn mobieler, overbruggen grotere afstanden en maken meer eigen keuzes. Het CDA kijkt met vertrouwen naar die ontwikkelingen, mits deze ten goede komen aan het samenleven van mensen: nu en in de toekomst. Willen we toekomstige generaties ook de kans geven een hoog en duurzaam welvaartsniveau te realiseren, dan is het noodzakelijk dat er meer mensen aan de slag gaan, dat het arbeidsaanbod wordt vergroot, dat er meer ruimte komt voor ondernemingszin en dat nuts-

functies voor een ieder betaalbaar en toegankelijk blijven.

Bij de discussie over privatisering en marktwerking enerzijds en overheidstaken anderzijds wordt vaak vergeten dat er in ons land een grote sector van non-profitondernemingen is. Deze maatschappelijke ondernemingen verzorgen het grootste deel van de dienstverlening in onder meer de zorg, het onderwijs en de sociale woningbouw. Het CDA wil deze ondernemingen de ruimte geven om hun maatschappelijke missie naar eigen inzicht uit te voeren, zodat ze deze dienstverlening een eigen profiel kunnen geven. Het gaat hier om goederen en diensten

die niet alleen aan de overheid of commerciële ondernemingen overgelaten kunnen worden. Zij kunnen in de markt scherper calculeren, omdat zij geen winst voor aandeelhouders hoeven te maken. Meer en meer komen maatschappelijke ondernemingen onder overheidssturing en -budgettering te staan, waardoor zij feitelijk uitvoerders van publieke taken worden. Het CDA kiest hier nadrukkelijk voor een andere aanpak.

De discussie over privatisering van staatsbedrijven of ondernemingen waarvan de overheid de aandelen bezit, vertoont slingerbewegingen. Bij de beslissing daarover dient het belang van de burger en de nationale economie altijd voorop te staan. De kwaliteit en betrouwbaarheid van goederen of diensten en de prijsvorming zijn elementen die dan belangrijk zijn. Monopolies lenen zich niet voor privatisering.

CDA-PRIORITEITEN ECONOMIE 2002-2006:

1. Nutsvoorzieningen en infrastructuur: de ordening*

7.1 De slagaders van de distributienetwerken, die geen concurrerende infrastructuur kennen en dus per definitie een monopolie zijn (zoals het hoogspanningsnetwerk en hogedrukleidingsnet voor gas), blijven in overheidshanden, maar conform

Europese regelgeving staat het gebruik van die netwerken in principe vrij voor elk geïnteresseerd bedrijf. Voor buitenlandse bedrijven geldt daarbij wel de voorwaarde dat in het betreffende land het netwerk vrij toegankelijk is voor Nederlandse bedrijven ('gelijk oversteken'). Voor de spoorweginfrastructuur geldt hetzelfde.

2. Drinkwatervoorziening

7.2 De drinkwatervoorziening, netwerk en distributiebedrijven, blijft in overheidseigendom. Het maatschappelijk belang van kwalitatief goed drinkwater voor de volksgezondheid kan onvoldoende gewaarborgd worden via private bedrijven.

3. Schiphol

7.3 Schiphol is vitaal voor onze nationale (vervoers)economie. Voor Schiphol is in Nederland geen enkel alternatief en het is daarmee een cruciale infrastructuur. Het behoud van de mainportfunctie is dan ook van het grootste belang. Dit onder objectief meetbare milieuvoorwaarden. Het risico dat de bestuursbevoegdheid over Schiphol uit Nederland verdwijnt dan wel dat Schiphol zijn concurrentiepositie in de wereld verliest, mag niet geaccepteerd worden. Het woningverbod in de directe omgeving wordt strikt gehandhaafd. Overschrijding van milieunormen wordt niet gedoogd.

4. Nederlandse Spoorwegen

- 7.4.1 Terugdringing van de automobilititeit en versterking van het openbaar vervoer kan niet zonder een goed functionerende NS. Dat laat op dit moment teveel te wensen over. Het CDA wil niet terug naar het oude staatsbedrijf. Een privaat monopolie en beursgang zijn eveneens niet gewenst. De overheid moet zeggenschap houden over cruciale delen van de spoorwegen (infrastructuur, logistiek).
- 7.4.2 De samenstelling van de Raad van Commissarissen moet worden vermaatschappelijk (bijvoorbeeld één of meer personen uit de reizigersorganisatie).
- 7.4.3 De maatschappelijke inbedding van de NS kan verder vergroot worden door het instellen van een platform van maatschappelijke organisaties (reizigersorganisaties, werkgevers- en werknemersorganisaties, gehandicaptenorganisaties) die gevraagd en ongevraagd advies geeft over de maatschappelijke effecten van de bedrijfsvoering.

5. Versterking van de Europese interne markt

- 7.5 Versterking van de Europese interne markt houdt hoge prioriteit. Nieuwe Europese regelgeving moet getoetst worden op economische consequenties en extra administratieve lastendruk voor bedrijven. De tot nu toe versnipperde Nederlandse be-

sluitvorming in Europees verband heeft krachtige coördinatie.

6. Behoud en versterking van de concurrentiepositie van Nederlandse bedrijven.

- 7.6.1 Het Nederlandse vestigingsklimaat is internationaal gezien zeer concurrerend. Die uitgangspositie dient behouden te blijven en verdere verbeteringen dienen te worden aangebracht indien dat vanuit internationaal perspectief geboden is.
- 7.6.2 Een gematigde loonkostenontwikkeling blijft van groot belang voor de concurrentiepositie van de Nederlandse economie. De overheid houdt in haar beleid rekening met de voorwaarden die nodig zijn om tot een gematigde loonontwikkeling te komen. De overheid erkent het belang bij dit uitgangspunt dat de loonontwikkeling van het topmanagement eveneens gematigd dient te zijn, immers het op peil houden van de economie vraagt niet alleen een bijdrage van de gemiddelde werknemer maar vraagt ook om een voorbeeldfunctie van het topmanagement.
- 7.6.3 Ter verbetering van de Nederlandse concurrentiepositie en ter vergroting van de werkgelegenheid, dienen de werkgeverspremies te worden verlaagd.

7. MKB-toets voor administratieve lasten*

- 7.7 De administratieve lasten voor het midden- en kleinbedrijf bedragen per jaar ongeveer 8 miljard euro. Daarom wil het CDA dat er een MKB-toets wordt ingevoerd inzake administratieve lasten om er voor zorg te dragen dat de kosten voor het MKB als maatstaf genomen worden bij bestaande en nieuwe regelgeving.

8. Informatie en Communicatie Technologie*

- 7.8.1 Nederland moet als dichtbevolkt land met een kennisintensive economie voorop gaan lopen in de ontwikkeling en toepassing van ICT. De ontwikkeling van 'kennismijnen' wordt krachtig bevorderd, waarbij toepassing van de menselijke maat vooral van onderop gerealiseerd en ingevuld wordt. Het aanleggen van breedbandnetten wordt gestimuleerd door aansluiting van en samenwerking met scholen, bedrijven, verenigingsleven en bijvoorbeeld wijkinitiatieven. De overheid stimuleert dat zo en landelijk dekkend glasvezelnetwerk tot stand komt.
- 7.8.2 De revolutionaire ontwikkelingen in de informatietechnologie maken het bovendien mogelijk meer maatwerk te bieden, ook in de publieke dienstverlening. De kwaliteit en de doeltreffendheid van de openbare diensten zijn daar zeer mee gediend en de burgers eveneens. Doelgerichte,

op de menselijke schaal toegesneden oplossingen moeten daarom voorop gaan staan: patiënt-gestuurde zorg, leerrechten in (hoger) onderwijs en scholing, maatwerk collectief vervoer en intelligent gebruik van mobiliteit hebben daarbij prioriteit. Gebruikersgerichte oplossingen bieden meer diversiteit en meer keuzevrijheid, maar ook meer eigen verantwoordelijkheid, minder massaliteit en minder stapeling van aansturingmechanismen. De rijksoverheid legt zich daarbij toe op het scheppen van kansen voor systeemvernieuwing in de publieke diensten, door innovatief maatschappelijk ondernemerschap en privaat /publieke initiatieven rond infrastructurele ICT diensten te bevorderen.". De overheid durft meer te experimenteren met ICT, bijvoorbeeld waar het bedrijfsleven dit niet oppakt. De uitkomsten van deze experimenten worden actiever verspreid, zodat het wiel niet opnieuw hoeft te worden uitgevonden.

9. Maatschappelijk (verantwoord) ondernemen*

- 7.9.1 Het CDA is voor het bevorderen van maatschappelijk verantwoord ondernemen, hetgeen betekent dat het bedrijfsleven naast markteconomische belangen ook sociale en ecologische waarden in zijn overwegingen betreft. Waar de overheid zelf als consument en werkgever optreedt geeft zij het goede voorbeeld.

7.9.2 Nederland heeft een open economie die ontvankelijk is voor internationale economische en politieke ontwikkelingen. Internationaal opererende bedrijven hebben hier een eigen verantwoordelijkheid, bijvoorbeeld door de verslaglegging van de eigen activiteiten in dit opzicht transparanter te maken. Dit kan gerealiseerd worden via benchmarks (ijkpunten) die via zelfregulering in internationaal verband opgesteld worden.

7.9.3 Convenanten verdienen de voorkeur boven wetgeving. Convenanten geven het bedrijfsleven de mogelijkheid om die maatregelen te nemen die praktisch werkzaam zijn. De overheid dient nauwgezet te controleren of afgesproken normen en doelstellingen gerealiseerd worden. Met het bedrijfsleven worden duidelijke afspraken gemaakt over de uitvoering van de Wet SAMEN.

7.9.4 Versterking van de positie van non-profit- of maatschappelijke ondernemingen in de zorg, onderwijs, woningbouw, media, cultuur en kinderopvang vindt plaats door het invoeren van vraagsturing en door loslaten van de planning en budgettering van deze ondernemingen. Wetgeving die de overheid meer zeggenschap over deze ondernemingen geeft wordt dan ook afgewezen.

Mensen en gemeenschappen ondergaan de invloed van internationale ontwikkelingen, zoals snellere communicatie, de globalisering van de economie, onvoorspelbaarheid van politieke ontwikkelingen in de wereld, toenemende mobiliteit van mensen en ideeën, de talloze vormen van betrokkenheid van burgers bij gebeurtenissen in andere landen. Het buitenlands beleid komt voor de volgende centrale opgaven te staan: het opkomen voor de politieke, culturele en economische en veiligheidsbelangen van de Nederlandse samenleving; het bijdragen aan een rechtvaardige internationale ordening en versterking van internationale instellingen en organisaties; versterking en uit-

bouw van de Europese integratie; het bestrijden van armoede en onderontwikkeling.

De grote welvaartsverschillen en (machts)ongelijkheid in de wereld zijn onrechtvaardig en hebben consequenties waar niemand de ogen voor kan sluiten. Migratie is daar een uitdrukking van en is één van de grote sociale kwesties van deze tijd. Er zal geïntegreerd beleid, op wereld-, Europees- en nationaal niveau geformuleerd moeten worden waarmee de grondoorzaken van welvaartsverschillen en ongelijkheid in de wereld in hun samenhang worden aangepakt.

Verdergaande vrijmaking van de wereldhandel is belangrijk voor internationale economische ontwikkeling, mits deze genormeerd is aan internationaal overeengekomen humanitaire, sociale en ecologische maatstaven. Deze dienen in internationale organisaties zoals de Wereldhandelsorganisatie te worden vastgesteld.

Mensen verlaten hun land omdat zij politiek vervolgd worden, omdat zij op de vlucht zijn voor oorlogen en binnenlandse conflicten. Dit zijn de politieke asielzoekers die onze bescherming tijdelijk of permanent nodig hebben en daarop conform het Vluchtelingenverdrag moeten kunnen rekenen. Daarnaast zijn er mensen die hun land verlaten omdat zij elders kansen zien om hun economische positie te verbeteren. Dit zijn de economische immigranten. Voor beide groepen is apart beleid nodig. In het ene geval zijn factoren van medemenselijkheid en solidariteit doorslaggevend, bij de andere groep gaat het om economische belangen (ook die van het land van herkomst) en om sociale cohesie.

CDA-PRIORITEITEN INTERNATIONALE SOLIDARITEIT 2002-2006:

1. Handelsbelemmeringen wegnemen*

8.1 Handelsbelemmeringen moeten worden weggenomen. Hierbij moet

oog worden gehouden voor verschillen in uitgangspositie, voor de mate van stabiliteit van lokale en regionale markten en voor het feit dat de internationale normen op het gebied van bijvoorbeeld milieu en arbeidsomstandigheden misschien nog niet volledig haalbaar zijn voor alle ontwikkelingslanden.

Bij afschaffing van handelsbelemmeringen staat het belang van ontwikkelingslanden om te komen tot duurzame groei en versterking, centraal.

2. Particuliere sector*

8.2 De particuliere sector kan een grotere rol spelen dan tot nu toe het geval is. Contacten van bedrijven en niet-gouvernementele organisaties (vakbonden, milieuorganisaties, en medefinancieringsorganisaties bijvoorbeeld) kunnen niet worden gemist bij het ondersteunen van initiatieven in ontwikkelingslanden. Zij bevorderen niet alleen de lokale werkgelegenheid, maar werken aan het verminderen van armoede, aan het versterken van de civil society. Dat alles bevordert een rechtvaardige en democratische ontwikkeling.

3. Ontwikkelingssamenwerking*

8.3.1 Bij ontwikkelingssamenwerking gaat het erom armoede te bestrijden en landen die in een achterstandspositie verkeren te ondersteunen bij het verkrijgen van een sterkere posi-

tie in de wereldeconomie en in het helpen opbouwen van een civil society. Gezien het belang van internationale solidariteit wil het CDA ook in de komende regeerperiode tenminste 0,8% van het Bruto Binnenlands Product oormerken voor ontwikkelingssamenwerking. Wel moet investeren in ontwikkelingssamenwerking veel meer plaatsvinden op basis van partnerschap en investering in duurzame sociaal-economische ontwikkeling. Dit is tevens een investering in het voorkomen van migratie en asiel.

8.3.2 Via regeringen die de mensenrechten in hun land op grote schaal schenden worden geen ontwikkelingsgelden gegeven. Bij het uitvoeren van ontwikkelingsprojecten dienen zoveel mogelijk non-gouvernementele organisaties ingeschakeld te worden.

8.3.3 Bij het uitvoeren van ontwikkelingsprojecten dient zoveel mogelijk steun gegeven te worden aan lokale projecten die de lokale bevolking ten goede komen en ter uitvoering waarvan de bevolking kan worden ingeschakeld. Alleen in noodsituaties dient voedselhulp gegeven te worden ten einde de lokale landbouwmarkt niet te verstoren.

4. Nederlands Asielbeleid*

8.4.1 Het uitgangspunt van ons asielbeleid is het respecteren en naleven van internationale verdragen

die Nederland ondertekend heeft. Mensen die echt onze bescherming nodig hebben, moeten daarop kunnen rekenen. Hierbij dient naast generiek beleid rekening gehouden te worden met de specifieke aspecten van extra kwetsbare groepen (bijvoorbeeld vrouwen). Misbruik van de asielprocedure wordt met kracht bestreden. Ongedocumenteerden worden niet toegelaten tot de procedure, tenzij zij een controleerbare reden daarvoor kunnen aangeven en identificeerbaar zijn. Een echte vluchteling hoeft niets te verbergen. Dublin claimanten hebben altijd recht op een “verwarmde huiskamer”. Ofwel er dient voor hen plaats te blijven in een asielzoekerscentrum, ofwel er dient een nieuwe opvangplaats voor deze mensen gecreeërd te worden.

8.4.2 Door de beschikbare capaciteit van de uitvoerende instanties doelmatiger in te zetten kan de aandacht beter worden gericht op degenen die terecht een beroep doen op asiel. De huidige, te lange wachttijden worden hierdoor verkort.

8.4.3 Uitgeprocedeerde asielzoekers die geen recht hebben op een verblijfsvergunning moeten ons land ook daadwerkelijk verlaten. De overheid moet hierop streng toezien en mensen uitzetten.

5. Opvang en beoordeling van asielzoekers in de regio van herkomst*

8.5 Voor het CDA is het belangrijk dat mensen die echt bescherming nodig hebben die ook daadwerkelijk krijgen. Opvang in de regio moet daarbij zoveel mogelijk het uitgangspunt zijn. Dat geeft de meeste garanties dat bij normalisering van de situatie mensen weer naar hun eigen woonomgeving kunnen terugkeren. Voorkomen wordt bovendien dat mensensmokkel in de hand wordt gewerkt. Op de langere termijn moet de UNHCR de internationale instantie worden die de eerste opvang van vluchtelingen en beoordeling van asielverzoeken coördineert en uitvoert. De UNHCR moet daarvoor dan, ook vanuit de Europese Unie, voldoende worden toegerust, zodat zij voor opvang in de regio kan zorgen. Hiervoor kan dan een deel van de fondsen van ontwikkelingssamenwerking worden ingezet. Er moeten vervolgens voldoende mogelijkheden voor doormigratie zijn, zeker als er uiteindelijk geen uitzicht op terugkeer bestaat.

6. Noodzaak van een Europees beleid

8.6 Voor de kortere termijn is een geharmoniseerd en rechtvaardig Europees asielbeleid vereist waarbij de beoordeling en asielaanvraag aan de buitengrenzen van de EU plaats vindt waarna een rechtvaardige en

evenredige verdeling dient te volgen over de verschillende lidstaten.

7. Nederland is geen economisch immigratieland

8.7.1 Nederland is geen economisch immigratieland. In tegenstelling tot een aantal andere EU-landen vraagt de demografische ontwikkeling van Nederland niet om een actief arbeidsimmigratiebeleid. Er is bovendien nog een omvangrijke groep mensen die wel betaalde arbeid kan verrichten, al dan niet in deeltijd, maar dat nu niet doet. Ook zullen werkzoekenden vanuit de huidige Europese Unie hun talenten en werkkraft komen aanbieden.

8.7.2 Arbeidszoekenden van buiten de EU worden slechts toegelaten met een arbeidsvergunning.

8.7.3 Niettemin wil het CDA dat de EU beleid ontwikkelt voor die landen die in tegenstelling tot Nederland wel een gereguleerde vorm van immigratiebeleid nodig achten. Hierbij spelen de gerechtvaardigde belangen van de landen van herkomst een belangrijke rol. Voorkomen moet onder meer worden dat het Westen deze landen van hun beste arbeidskrachten berooft.

8. Illegalen*

8.8 Werkgevers die illegalen tewerkstellen en tussenpersonen die betrokken zijn bij illegale tewerkstelling, moeten forser worden

aangepakt. De boetes hiervoor worden verhoogd. En als het illegale vreemdelingen betreft worden eventuele uitzettingskosten verhaald op de werkgever of tussenpersoon. Illegaal verblijf wordt strafbaar gesteld.

9. Integratie en inburgering*

8.9.1 In een samenleving waar mensen betrokken zijn op elkaar en op basis van respect met elkaar omgaan, is gelijkwaardige participatie van allen van fundamenteel belang. Het opheffen van de achterstand van grote groepen is een belangrijke taak van de overheid. Het gaat om een wederkerig proces: nieuwkomers dienen allereerst Nederlands te leren spreken en gedegen kennis van en inzicht in de samenleving, waarvan zij deel uitmaken, op te bouwen.

De samenleving dient nieuwkomers de kans en ruimte te geven om op eigen wijze, maar uiteraard binnen de waarden en normen van de Nederlandse rechtsstaat, in te burgeren. Daarbij wordt steviger ingezet op de actieve kennis van de Nederlandse taal.

8.9.2 Inburgering van nieuwkomers is niet langer een inspanningsverplichting, maar een resultaatverplichting. Het CDA streeft daarom een effectievere aanpak van het inburgeringsproces na. Een definitieve verblijfsvergunning wordt pas gegeven als het inburgeringstraject met succes is afgesloten. Bij gezinsvorming en ge-

zinshereniging kan het proces al in het land van herkomst beginnen. Het verdient aanbeveling bij inburgeringscursussen aan te sluiten bij oriëntatie van de cursisten. Zo moeten er meer gecombineerde trajecten van werken, inburgering en kinderopvang mogelijk worden. Meer praktisch ingestelde mensen bijvoorbeeld vragen om een eigen didactische benadering. Het aanbod moet toereikend zijn.

8.9.3 Er komt een deltaplan Nederlandse taal voor 1e en 2e generatie immigranten in en buiten de grote steden.

8.9.4 Er moet meer aandacht besteed worden aan internationale vergelijking en erkenning van diploma's.

10. Opheffen van achterstanden en het belang van (levensbeschouwelijke) organisaties*

8.10.1 De rol van particuliere organisaties in het emancipatie- en inburgeringsproces van nieuwkomers moet versterkt worden, mits de organisaties op integratie en inburgering in Nederland zijn gericht. Uiteraard vormen de Grondwet en daaraan ten grondslag liggende waarden en normen een verbindend kader.

8.10.2 Achterstanden worden weggevoerd zodat vrouwen en mannen ongeacht hun achtergrond, gelijke kansen, mogelijkheden en gelijke toegang tot voorzieningen hebben. Hierbij zijn zelforganisaties van

groot belang, omdat zij een brug kunnen slaan tussen de verschillende culturen waarin mensen leven. In dit kader zijn ook levensbeschouwelijke organisaties van belang. Juist die spelen een cruciale rol als het gaat om het bespreekbaar maken van waarden en normen, om het wegwerken van achterstanden en om het begeleiden van het inburgeringsproces van velen in onze samenleving.

8.10.3 Voorkomen moet worden dat achterstanden al op jonge leeftijd ontstaan, omdat dit grote gevolgen kan hebben in het verdere leven. De schoolcarrière en de kansen op werken worden erdoor beïnvloed. Voldoende mogelijkheden voor voor-schoolse opvang, desgewenst begeleiding van ouders bij de opvoeding, betrokkenheid van ouders bij de school en naleving van de leerplicht zijn belangrijke instrumenten hiervoor. De effectiviteit van het onderwijs achterstandenbeleid moet worden getoetst.

8.10.4 Bij internationale interventies moet worden geïnvesteerd in deelname van vrouwen en vrouwenorganisaties. Mede vanuit gender- en religieus (interreligieuze dialoog) perspectief moet naar oplossingen worden gezocht.

11. Nederlands veiligheidsbeleid in NAVO- en EU-verband

8.11.1 Nederland zet zich in voor versterking van de internationale

rechtsorde.

Het Nederlandse veiligheidsbeleid wordt vormgegeven in het kader van de Europese Unie en van de NAVO. Nederland houdt een defensie in stand die toegesneden is op taken in het verdragsgebied en het vervullen van vredesoperaties en met een flexibele organisatie waarbij meer aandacht wordt besteed aan afstemming van taken en behoeften tussen verschillende krijgsmachtonderdelen.

8.11.2 Het CDA erkent het toenemend belang van preventieve diplomatie, waaronder monitoren van conflictsituaties en een effectief mensenrechtenbeleid inclusief aandacht voor de kwetsbare positie van minderheden, zowel in het verband van de Europese Unie als door Nederland zelf.

8.11.3 Er moet een sneller en duidelijker systeem komen voor het vaststellen van VN-mandaten voor militaire interventies. Nederland is als lid van de EU en de NAVO bereid aan dergelijke operaties deel te nemen, mits er een duidelijk mandaat bestaat, een militair uitvoerbare opdracht met bepaalde tijdsduur en een grootmacht deelneemt (bij voorkeur lid van de Veiligheidsraad). Herstel van de sociale infrastructuur en de opbouw van vrije media en rechtvaardige juridische structuren zijn van essentieel belang in de postconflict-situatie. In EU-verband moet worden gewerkt aan de uitvoering van

politietaken en het ter beschikking stellen van kennis en ervaring in landen /regio's waar de vrede hersteld is en gewerkt moet worden aan normalisering.

8.11.4 Defensie blijft te allen tijde verantwoordelijk voor de nazorg van veteranen.

8.11.5 Het CDA pleit voor een betere samenhang en afstemming op Europees niveau van externe betrekkingen en veiligheidsvraagstukken. Gemeenschappelijke strategieën op het gebied van gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid moeten duidelijke doelstellingen, een tijdshorizon, een genderperspectief en ten aanzien van de middelen zowel diplomatieke, politieke, economische en militaire elementen bevatten.

8.11.6 Bij uitzenden van militaire eenheden en hulpverleners naar conflictsituaties dient iedere eenheid in het veld bij voorkeur uit mannen en vrouwen te bestaan.

12. Integratie van veiligheidsbeleid en strijd tegen internationaal terrorisme

8.12.1 Het traditionele onderscheid tussen interne en externe veiligheid vervaagt. Een nieuwe definitie van het begrip "nationale veiligheid" is nodig. De veiligheid van landen en van burgers kan worden aangetast door het optreden van vijandige militaire eenheden, internationale

misdaadorganisaties, terroristen en nalatigheid van eigen burgers. Veiligheidsbeleid is gericht op verdediging en het tegengaan van proliferatie van nucleaire, biologische en chemische wapens, crisisbeheersing, handhaving van de openbare orde en veiligheid, de bestrijding van terrorisme en georganiseerde misdaad, bescherming van productiemiddelen (inclusief voedselveiligheid) en bijbehorende informatiesystemen en rampenbestrijding (inclusief milieu). Hoewel elk van deze gebieden zijn specifieke aspecten kent, lopen de individuele problemen en gevaren vaak in elkaar over: nationaal en internationaal. Vanwege dit in elkaar grijpen, is een integratie van het veiligheidsbeleid noodzakelijk.

8.12.2 Integratie van deze elementen, vraagt om een nationale autoriteit: een Nationale Veiligheidsraad (NVR) die als onderraad van de minister-raad richtlijnen uitgeeft en besluiten neemt. De NVR geeft richtlijnen aan die groepen of organisaties die uitvoering geven aan een bepaald onderdeel van het veiligheidsbeleid, (zoals de Binnenlandse Veiligheids Dienst).

IX

Menswaardige medische technologie.

De ontwikkeling van de levenswetenschappen, nieuwe diagnostische methodes, therapieën en geneesmiddelen om ziektes en aandoeningen te bestrijden binnen de grenzen van de menswaardigheid zijn zeer waardevol. De overheid dient daarbij kwetsbaar leven te beschermen en solidair te zijn met zwakkeren. Het CDA blijft dat uitgangspunt hantieren. Daarom zal het CDA, nu nieuwe wetgeving tot stand is gekomen, toezien op een strikte naleving daarvan.

Nieuwe mogelijkheden op het gebied van de biotechnologie kunnen zinvol zijn. De overheid moet daarbij waken voor de eigenwaarde van de schepping door te voorkómen dat milieuschade

optreedt en het welzijn van dieren wordt veronachtzaamd.

CDA-PRIORITEITEN MEDISCHE ETHIEK 2002-2006:

1. Beginnend menselijk leven*

9.1.1 De overheid bevordert in eigen land en in de Europese Unie onderzoek naar technieken die een alternatief vormen voor onderzoek waarbij embryo's gebruikt worden en onderzoek dat het succespercentage van in vitro-fertilisatiebehandelingen verhoogt en voorkomt dat restembryo's ontstaan. Identiteitsgebonden zorginstellingen dienen de mogelijkheid te hebben bij kunstmatige insemina-

tie en in vitro fertilisatie het gebruik van geslachtscellen van donoren af te wijzen. Handelingen met embryo's worden alleen toegestaan voor zover deze in het rechtstreeks belang zijn van het beginnend menselijk leven binnen het kader van de zwangerschap. Het verbod op het creëren van embryo's ten behoeve van experimenten, kloneren en stamceltherapie blijft van kracht, immers alternatieven zijn voorhanden. (Dergelijk weefsel is nu in beginsel beschikbaar langs natuurlijke weg).

9.1.2 Gen-therapie gericht op somatische cellen moet kunnen worden beproefd, die op de kiembaan niet.

9.1.3 Octrooiëring van menselijke genen mag niet worden toegestaan.

9.1.4 Methoden in de gezondheidszorg voor diagnostiek en behandeling dienen volgens de huidige Nederlandse octrooiwetgeving uitgesloten te blijven van octrooiëring. De Nederlandse regering dient dit standpunt te verdedigen bij pogingen om het Europees Octrooiverdrag in de naaste toekomst te herzien, met name wanneer octrooiëring van genen ter sprake komt.

9.1.5 DNA-tests bij patiënten dienen plaats te vinden in gespecialiseerde centra waarin de patiënt centraal staat, niet het DNA van de patiënt. Het verdient daarom aanbeveling dat deze centra beschikken over:

- a) deskundigheid op het gebied van DNA-analyses;

- b) klinische en genetische deskundigheid om na te gaan welke genen moeten worden geanalyseerd;
- c) deskundigheid bij het overdragen van genetische informatie op de patient.

2. Hulpverlening bij ongewenste zwangerschap*

9.2 De overheid ziet toe op de naleving van de bepalingen van de Wet afbreking zwangerschap en bevordert de hulp- en steunverlening aan de ouder(s) tijdens de wettelijke vijf dagen bedenktijd. Deze bijstand wordt gefinancierd door de overheid. Het functioneren van de Wet Afbreking Zwangerschap (WAZ) dient spoedig geëvalueerd te worden.

3. Bescherming van het eindigend menselijk leven*

9.3 De overheid zorgt voor financiële ondersteuning van hospices, brengt palliatieve zorg spoedig onder in de AWBZ, bevordert hoogwaardige palliatieve zorg in thuisituaties en zorgt voor het opnemen van palliatieve zorg in de basisopleidingen van verpleegkundigen en artsen.

4. Respect voor gewetensbezwaarden*

9.4 Er komt een Wet gewetensbezwaarden gezondheidszorg en er komt ruimte in de opleidingen voor programma's die rekening houden

met gewetensbezwaarde artsen, verpleegkundigen en onderzoekers.

5. Handhaving regels rond euthanasie*

9.5 Er dient een kritische evaluatie te komen van de 'euthanasiewet' mede op basis van onderzoek naar de wijze waarop stervensverlangens voorkomen kunnen worden. Bij de evaluatie zal het advies van het mensenrechtencomité van de Verenigde Naties worden betrokken. Ook de controle op de toetsingscommissies wordt daarbij betrokken. Intussen ziet de overheid toe op strikte handhaving van de wettelijke normen. Er komt een adequaat vervolgingsbeleid ten aanzien van het vals invullen van overlijdensverklaringen. Vanaf de inwerkingtreding van de 'euthanasiewet' wordt deze regelgeving geëvalueerd.

6. Bevordering orgaandonatie*

9.6 Ondanks de Wet op de Orgaandonatie is er nog steeds een nijpend tekort aan organen voor transplantatiedoeleinden. In ieder geval wil het CDA het maatschappelijk draagvlak voor orgaandonatie vergroten. Zo moet er in elk ziekenhuis een donorcoördinator aanwezig zijn die met arts en nabestaanden nagaat of een overledene donor kan zijn. Zowel verpleegkundigen als artsen moeten tijdens hun opleiding op de hoogte worden gebracht over de procedure omtrent orgaan en weef-

seldonatie, zodat zij adequaat kunnen inspelen op de wet orgaandonatie. Mocht blijken dat alle inspanningen onvoldoende resultaat hebben, dan wordt heroverweging van de wet noodzakelijk.

7. Verzekeringen / arbeidsverhoudingen en DNA*

9.7 Het huidige verbod voor verzekeraars respectievelijk werkgevers om de verzekerde respectievelijk werknemer te verplichten een DNA-test te ondergaan wordt gehandhaafd. Tevens blijft het bij levensverzekeringen en arbeidsongeschiktheidsverzekeringen wettelijk uitgesloten dat - tot een bepaalde financiële grens - de verzekerde wordt gevraagd naar erfelijke ziektes of aandoeningen. Nederland zet zich in voor Europese regelgeving terzake.

8. Voedselveiligheid, Biotechnologie en dieren*

9.8 De overheid geeft geen vergunningen af voor genetische modificatie bij dieren ten behoeve van de verhoging van de voedselproductie. Bij genetische modificatie ten behoeve van biomedisch, waaronder farmaceutisch, onderzoek wordt het huidige 'nee, tenzij'-beleid gehandhaafd. Nederland zet zich er voor in dat er ook op Europees niveau een toetsingskader komt waarbij aan een vergunningsplicht een expliciet ethische toets is gekoppeld. De overheid be-

vordert onderzoek naar alternatieven voor genetisch ingrijpen bij dieren.

9. Voedselveiligheid, biotechnologie en landbouw/milieu*

9.9.1 Toepassingen van genetische modificatie bij micro-organismen en planten moeten bijdragen aan een duurzamer landbouw en mogen de biodiversiteit niet in gevaar brengen. Bovendien geldt het voorzorgsbeginsel: er vindt geen markttoelating plaats als er een redelijk vermoeden van een onomkeerbaar risico bestaat, ook als deze niet wetenschappelijk is aan te tonen. Nederland zet zich in voor een Europees kader dat zeker stelt dat milieuschade, veroorzaakt door het vrij in het milieu brengen van genetisch gemodificeerde organismen, door de verantwoordelijke onderneming of organisatie wordt vergoed. Introductie van genetisch gemodificeerde gewassen in ontwikkelingslanden moet in principe aan dezelfde eisen kunnen voldoen als in de Europese Unie.

9.9.2 Het CDA streeft naar de garantie van een GMO-vrije voedselketen.

10. Dierproeven

9.10 Er moet meer onderzoek en geld komen voor de ontwikkeling van alternatieve methodes voor dierproeven. Het onderzoek op mensapen, zoals dat nu nog steeds plaatsvindt, moet net als in rest van EU verboden worden.

X

Inkomens-
zekerheid
bieden.

De hoogte van het inkomen zegt niet alles over de draagkracht en de bestedingsruimte. Van veel groter belang is hoeveel personen onderhouden moeten worden en welke vaste en onvermijdbare uitgaven ervan betaald dienen te worden. Met verschillen in draagkracht houden we in Nederland tot nu toe rekening in ons belastingstelsel, premies en subsidies. Het belastingstelsel en de premies zijn geïndividualiseerd, waardoor met gezinsdraagkracht eigenlijk geen rekening meer wordt gehouden. Subsidies zijn wel afhankelijk van het gezinsinkomen. Subsidies hebben als nadeel dat er vele loketten zijn en dat ze veel papieren rompslomp met zich meebrengen. Bovendien leidt de af-

bouw van subsidies tot inkomensvallen; mensen die er in bruto-inkomen op vooruit gaan, houden netto vaak weinig meer over. Tegelijkertijd schieten door de versnippering, vele regelingen in de financiële tegemoetkoming tekort.

Er is behoefte aan een overheid die armoede gericht bestrijdt. Meer dan in het verleden moet de overheid, naast de lagere inkomens, rekening houden met middeninkomens. Juist zij hebben vaak hoge lasten: huur, hypotheeklasten, schoolgaande kinderen en hoge premies voor ziektekosten. Daarom moet de tegemoetkoming in de kosten van wonen, gezondheidszorg en

kinderen rekening houden met de levenssituatie en het besteedbaar inkomen, ook als het inkomen uit een bijstandsuitkering bestaat. In de verschillende hoofdstukken van dit verkiezingsprogramma zijn de concrete inkomensmaatregelen beschreven. Daarnaast blijft maatwerk nodig, bijvoorbeeld voor mensen die langdurig op een bijstandsuitkering of andere minimumuitkering zijn aangewezen. Gemeenten zijn bij uitstek geschikt om dit maatwerk te leveren.

Omdat in de komende kabinetsperiode wordt toegewerkt naar een systeem waarbij de overheid de lasten voor essentiële zaken als wonen, zorg en kosten voor kinderen maximeert via heffingskortingen, zal de overheid deze goederen en diensten niet langer rechtstreeks hoeven te subsidiëren. De overheid blijft de kwaliteit en toegankelijkheid waarborgen en mensen via de belasting ondersteunen in hun koopkracht. Goederen en dienstverlening kunnen zo tegen kostprijzen worden aangeboden. Vraagsturing is dan in zijn volle betekenis mogelijk. De nu gesubsidieerde aanbieders kunnen dan als maatschappelijke ondernemers met een eigen verantwoordelijkheid op de markt functioneren, eventueel in concurrentie met commerciële aanbieders. Zo kunnen, zonder afbreuk te doen aan de solidariteit, meer private middelen worden aangewend voor publieke dienstverlening, en krijgen de eigen

verantwoordelijkheid en keuzevrijheid de volle nadruk.

CDA-PRIORITEITEN ARMOEDEBELEID EN SOCIALE ZEKERHEID 2002-2006:

1. Integraal inkomensbeleid

- 10.1.1** Het CDA kiest voor een integraal inkomensbeleid. De versnippering van het inkomensbeleid heeft geleid tot een opeenstapeling van regelingen en tal van onevenwichtigheden. Het CDA wil in de komende kabinetsperiode toewerken naar een overzichtelijk systeem van belastingkortingen voor basisuitgaven aan zorg, wonen (huren), kinderen en studie. De belastingkortingen worden afgestemd op de huishoudsituatie en worden verder bepaald door de kosten van kwalitatief goede voorzieningen. Veel van de bestaande regelingen zijn dan niet meer nodig. Door de vereenvoudiging verdwijnt in dat geval veel bureaucratie en kan weer rekening worden gehouden met de daadwerkelijke gezinsdraagkracht. Hierdoor wordt de armoedeval afgevlakt en wordt werken weer lonend voor een grote groep mensen met een uitkering.
- 10.1.2** Het huishoudinkomen wordt bepalend in het voorgestelde gerichte inkomensbeleid. Fiscalisering van de subsidies betekent dat de huidige subsidies omgevormd worden tot

inkomensafhankelijke heffingskortingen. Op deze wijze wordt een zekere mate van progressie - die nu ook te vinden is in de subsidiesfeer - in de sfeer van de inkomstenbelasting gebracht. Inkomensbeleid komt zo terecht op de plek waar het hoort: in de inkomstenbelasting.

2. Betaalbaar wonen voor iedereen

10.2 De huursubsidie biedt voor veel mensen met lage inkomens onvoldoende uitkomst. De huidige huursubsidie is bovendien een van de grootste veroorzakers van de armoedeval. Het CDA wil dit veranderen door de huursubsidie in de komende kabinetsperiode te fiscaliseren door een inkomensafhankelijke huurkorting. De korting wordt geleidelijker afgebouwd dan nu het geval is. Bovendien wordt passend wonen beloond.

3. Loon naar werken

10.3 Het CDA vindt het vooral belangrijk dat het belastingstelsel ook in de toekomst burgers aanmoedigt volgens het principe loon naar werken. Daarom pleit het CDA op termijn voor een verdere verlaging van de tarieven in de inkomstenbelasting. Ook in Europa is een duidelijke trend waarneembaar richting lagere belasting op arbeid. Het CDA wil op termijn daarop aansluiten op voorwaarde dat de inkomensgevolgen eerlijk zijn en de sterkste schou-

ders de zwaarste lasten blijven dragen door de invoering van inkomensafhankelijke fiscale kortingen.

4. Meer maatwerk bij gemeenten

10.4 De Rijksoverheid is primair verantwoordelijk voor het inkomensbeleid. De bijzondere bijstand moet zijn bijzondere karakter terug krijgen. Gemeenten zijn bij uitstek in staat om maatwerk te leveren als het gaat om de bestrijding van armoede. Voor gemeenten ligt er dan ook een ondersteunende taak als het gaat om de inkomenssituatie van mensen die langdurig van een laag inkomen moeten leven. Om mensen met een laag inkomen te ondersteunen, helpt een soort brigade met het invullen van de noodzakelijke formulieren om gebruik te kunnen maken van de diverse (gemeentelijke) subsidies.

5. Geen wachtlijsten bij schuldsanering*

10.5 De schuldenproblematiek concentreert zich onder andere bij gezinnen met kinderen met een laag inkomen en neemt toe. Het voorkomen dat mensen teveel schulden maken is het belangrijkste. In verschillende gemeenten is goede ervaring opgedaan met vroegtijdige signalering in samenwerking met woningcorporaties en energiebedrijven. Een integrale aanpak werkt het beste. Als mensen eenmaal problematisch veel schulden hebben, dan

is een snelle aanpak geboden. De wachtlijsten voor de sanering zijn o.a. het gevolg van een tekort aan bewindvoerders. Een verruiming van de criteria daarvoor kan uitkomst bieden, zodat niet alleen de professionals zoals advocaten beschikbaar zijn. Daarnaast moet er ruimte komen voor particuliere organisaties om mensen met schulden bij te staan.

6. Solidair met zelfstandigen

10.6 De sociale zekerheidsregelingen voor zelfstandigen blijken niet altijd de beoogde bescherming te bieden. Een van de knelpunten is de vermogengrens in de regelingen. Het vermogen waarmee het inkomen verdiend wordt, moet voor een groter deel buiten beschouwing gelaten worden.

7. Solidair met gehandicapten en chronisch zieken*

10.7.1 Gehandicapten en chronisch zieken hebben veelal een laag inkomen en daarnaast bijzondere kosten. In de huurkorting en zorgkorting kan daarmee rekening gehouden worden.

10.7.2 Alle openbare voorzieningen dienen toegankelijk te zijn voor mensen met een handicap.

8. De AOW een welvaartsvast basispensioen*

10.8.1 De AOW moet als welvaartsvast

basispensioen gehandhaafd blijven. De koppeling van de AOW aan de gemiddelde loonstijging blijft gehandhaafd.

10.8.2 De aanvullende pensioenen in Nederland behoren tot de beste en duurzaamste ter wereld doordat zij geregeld en betaald worden door werkgevers en werknemers. Een pensioenwet met de overheid aan het stuur, wordt afgewezen.

10.8.3 Het CDA kiest voor een bestuursdeelname door actieven, slapers en gepensioneerden bij het bestuur van pensioenfondsen

9. Zorg voor langdurig drugsverslaafden*

10.9 Verslaving en dakloosheid staan haaks op ons mensbeeld. Zorg voor dak- en thuislozen moet daarom vooral worden gericht op maatschappelijk herstel. De overheid bevordert dagbesteding en waar nodig meer verplichtende vormen van hulpverlening. De mogelijkheden van dwangverpleging worden verruimd. Niet altijd is maatschappelijk herstel op korte termijn mogelijk. Voormalige ziekenhuizen, kazernes en boerderijen worden daarom ingericht voor een meer permanente huisvesting van dakloze verslaafden. Zij krijgen daar een individueel behandelplan, waarvan behalve vrijwillig afkicken ook de verstrekking van methadon onderdeel kan uitmaken.

10. Uitbreiding sociale werkvoorziening

10.10 De sociale werkvoorziening biedt werk in een beschermde werkomgeving aan mensen die vanwege (tijdelijke) beperkingen geen reguliere arbeid kunnen verrichten. Voor de mensen die om deze reden een bijstandsuitkering ontvangen is werken in deze omgeving een beter perspectief, dan het uitzicht op een levenslange uitkering. De WSW wordt hiertoe uitgebreid. Zo kan de sociale werkvoorziening de detacheringmogelijkheden van werknemers verruimen.

● ● ● Recente rapporten en voorstellen van het CDA ● ● ●

Over gezondheidszorg

- Nieuwe regie in de zorg. Een christen-democratische visie op de structuur van de gezondheidszorg, Wetenschappelijk Instituut voor het CDA (*Commissie van der Steenhoven*), 2000.
- Naar meer menselijke maat in de gezondheidszorg. Discussievoorstel om tot een betere verantwoordelijkheidsverdeling in de gezondheidszorg te komen, *CDA-Tweede-Kamerfractie*, 1999.

Over onderwijs

- Vertrouwen in talent. Ruimte voor onderwijs met een missie. Wetenschappelijk Instituut voor het CDA (*Commissie Postma*), 2002

Over gezinsbeleid en levensloopbeleid

- De druk van de ketel: familie- en gezinsbeleid. Naar een levensloopstelsel voor duurzame arbeidsdeelname, en tijd en geld voor scholing, zorg en privé Wetenschappelijk Instituut voor het CDA (*Commissie Klink*), 2001.
- Ruimte voor elkaar. Een nieuwe balans tussen scholing, arbeid, zorg en vrije tijd, Discussienotitie voor het Jaar van de generaties, CDA, 2000.

- Kiezen voor Kinderen, Voorstellen voor een kindvriendelijk beleid, *CDA-Tweede-Kamerfractie*, 1999.

Over inkomensbeleid en belastingheffing

- Evenredig en rechtvaardig. Een voorstudie naar een vlakke belasting; een vervolg op herstel van draagkracht, Wetenschappelijk Instituut voor het CDA (*Commissie Ydema*), 2001.
- Gericht en rechtvaardig. Een christen-democratische oplossing voor de armoedeval, *CDA-Tweede-Kamerfractie*, 2000.
- Herstel van draagkracht. Belastingadvies inzake de belastingherziening 2001, Wetenschappelijk Instituut voor het CDA (*Commissie Klink*), 2000.
- De Moeite Waard. CDA-voorstel voor het maximeren van de kosten van wonen, zorg en kinderen, *CDA-Tweede-Kamerfractie*, 1998.

Over veiligheid

- Samen Nederland veiliger maken. Een aanzet voor het CDA-debat over veiligheidsontwikkeling, CDA (*Commissie Van Rij*), 1999.

Over Europa

- De relatie tussen de EU en de VS,

Commissie Buitenland van het CDA, 2000

- Op weg naar een verdrag van Nice, *Commissie Buitenland van het CDA, 2000*

Over ontwikkelingssamenwerking

- WTO: in openheid naar opening, *Commissie Buitenland van het CDA, 2001*.
- Ontwikkelingssamenwerking in de eenentwintigste eeuw, *Commissie Buitenland van het CDA, 2000*.

Over defensie

- Beter bewapend voor je geld. Naar een nieuw defensiematerieelbeleid, *CDA-Tweede-Kamerfractie, 2001*.
- "De krijgsmacht in de 21ste eeuw, *CDA-Tweede-Kamerfractie, 2000*.

Over landbouw

- Naar een duurzame en vitale landbouwsector in Nederland, CDA (*Commissie Veerman*), 2001.
- Een toekomst voor gezins- en familiebedrijven in de landbouw. CDA-notitie over de inkomenspositie van gezins- en familiebedrijven in de landbouw, *CDA-Tweede-Kamerfractie, 2000*.

Over de WAO en de uitvoering van de sociale zekerheid

- Perspectief op herstel. WAO-plan van het CDA,

CDA-Tweede-Kamerfractie, 1999.

- Herstelde verantwoordelijkheid. *CDA-voorstel Structuur uitvoering werk en inkomen, 1999*.

Over ICT

- De Waarde(n) van de kennissamenleving (boek met artikelen over ICT), *CDA, 2001*.

Over ruimtelijke ordening

- Ruimte voor Nederland Kwaliteitsland. Notitie voor een publiek debat van het CDA over de ruimtelijke inrichting van Nederland, CDA (*Commissie Kerckhaert*), 2000.

Over milieubeleid

- Partners in duurzaamheid. Een verantwoordelijk groen perspectief op een duurzame samenleving, Wetenschappelijk Instituut voor het CDA (*Commissie Van Geel*), 2000.

Over grote stedenbeleid

- De toekomst aan de stad. Een stadsmanifest, *CDA-Tweede-Kamerfractie, 2000*.

Over integratiebeleid

- Een doorstart: van integratie naar participatie, *CDA-Tweede-Kamerfractie, 2000*.

Over democratie en bestuur

- Naar een vitale democratie, CDA (*Commissie Postma*), 1999

De uitgangspunten

- Samenleven doe je niet alleen. Verkiezingsprogramma 1998-2002, 1998.

- Nieuwe Wegen, Vaste Waarden, CDA. Strategisch Beraad, 1995

- Program van Uitgangspunten, CDA, 1993.

CDA Bureau

Postbus 30453

2500 GL Den Haag

Telefoon (070) 342 48 88

Fax (070) 364 34 17

cda@bureau.cda.nl

www.cda.nl

CDA Bureau

Postbus 30453

2500 GL Den Haag

Telefoon (070) 342 48 88

Fax (070) 364 34 17

cda@bureau.cda.nl

www.cda.nl